

Tehokas suorittaja matkalla työelämään

Kauppätieteilijän mallitarina, sen muunnelmät ja mallitarinaa selittävät käytänteet Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa

Kandidaatin tutkielma
Miikka Kareinen
Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu
Kevät 2017

Tekijä Miikka Kareinen

Työn nimi Tehokas suorittaja matkalla työelämään – kauppatieteilijän mallitarina, sen muunnelmia ja mallitarinaa selittävät käytänteet Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa

Tutkinto Kauppatieteen kandidaatti

Koulutusohjelma Johtaminen

Työn ohjaaja(t) Keijo Räsänen

Hyväksymisvuosi 2017

Sivumäärä 38

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tutkimuksessani tarkastelen Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa opiskelijoiden jakamaa ymmärrystä olla ihanteellinen opiskelija. Samalla tarkastelen mallitarinasta poikkeavia pääainekohtaisia muunnelmia, ja millaista kiinnittymistä moraalijärjestyksestä ilmentävään mallitarinaan ne osoittavat. Lähestyn tätä mallitarinaa myös käytäntöteoreettisesta näkökulmasta kysyen, millaiset arkiset, toistuvat toiminnan tavat ovat yhteydessä moraalijärjestyksen hyveisiin ja paheisiin. Ensimmäinen tutkimusosio siis kysyy, mikä on kauppatieteilijän mallitarina ja sen muunnelmia. Toinen tutkimusosio selvittää, kuinka arkiset käytänteet muovaavat opiskelijan identiteettiä ja ehdottavat tapaa opiskella kunniakkaasti.

Tutkimuksen ensimmäinen osio on toteutettu narratiivisella lähestymistavalla, joka pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Tästä tutkimusnäkökulmasta kiinnittymme uuteen yhteisöön tutustumalla yhteisöön moraalijärjestykseen: yhteisön hyveisiin, paheisiin, arvostettaviin ja paheksuttaviin asioihin. Tätä moraalijärjestyksestä ilmentää tarinallisessa tulkintakehyksessä mallitarina: Kuvaus henkilöahmasta, joka toteuttaa ihanteellisesti opintoja. Yhteisöön kiinnittyvä opiskelija muuntaa mallitarinaa ilmentäen omaa persoonallista opiskeluotettaan. Persoonallinen ote voi olla ristiriidassa yhteisön mallitarinan kanssa, ja persoonallisen otteen ilmaisemiseen sisältyy yhteisön osoittama hyväksyntä tai hylkääminen. Tutkimuksen toinen osio pohjautuu käytäntöteoreettiseen ajatteluun: Yhteisössä jaetut hyveet ja paheet näkyvät arjen konkreettisessa toiminnassa. Käytännön käsitteellä pyrin osoittamaan, kuinka mallitarinaa ja moraalijärjestyksestä uusinnetaan tai siitä poiketaan kollektiivisesti jaetuissa tavoissa tehdä asioita.

Tutkimus osoitti, että kauppatieteilijän mallitarinassa opiskelija on tehokas, urasuuntautunut suorittaja, joka arvostaa konkreettisia työelämän taitoja teoreettisen osaamisen sijasta. Kauppatieteilijästä piirtyvä mallitarina on ollut aikaa kestävä – vuosien 2001 ja 2013 tehtyjen tutkimusten välillä muutos mallitarinan teemoissa on ollut vähäinen. Samalla tutkimuksesta ilmenee, että eri pääaineet ilmentävät mallitarinaa eritasoisesti. Johtamisen opiskelu saattaa ajautua kauas mallitarinasta, kun taas rahoituksen opiskelu ilmentää mallitarinan teemoja lähes identtisesti.

Käytänteiden näkökulmasta tarkastelin ainejärjestöjen roolia työelämään kiinnittäjänä, kurssien suurta työmäärä suorittamisorientaatioon kannustajana, koulun tarjoamaa Career Service -palvelua nopeaan valmistumiseen kannustimena, opiskelijoiden tapaa puhua kovan osaamisen puolesta sekä vähäistä palautetta suoritusorientaatioon linkittäjänä. Käytänteet eivät siis ole neutraaleja: Ne ehdottavat tiettyihin hyveisiin kiinnittymistä.

Lopuksi tutkimus tarkastelee, mihin eri hyveiden harjoittaminen ja moraalijärjestyksen paheiden välttäminen tähtäävät. Keskiössä on moraalifilosofi Alasdair MacIntyren termi *hyvä*, joka viittaa joki välineellisiin, ulkoisiin hyviin (opintopisteet, tutkinto, työpaikka) tai sisäisiin, itseisarvoisiin

hyviin (henkilökohtainen kasvu, ajattelutavan muuttaminen, oppimisen ilo). Tutkimuksen valossa näyttää siltä, että opiskeluyhteisössä jaetut *hyveet* suosivat välineellisten *hyvien* tavoittelua.

Avainsanat mallitarina, moraalijärjestys, käytänte, käytännöllinen toiminta, sisäinen hyvä, ulkoinen hyvä

Sisällys

Johdanto	1
Narratiivinen tutkimusperinne Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa.....	3
Mallitarinasta persoonalliseen identiteettiin	10
Mallitarinan muunnelmät: ”pääaineklaanit” heimon sisällä.....	15
Fiktiiviset opiskelutarinat: Risto ”rahishärän” ja Heikki ”humanistin” kiinnittyminen mallitarinan hyveisiin ja paheisiin.....	16
Narraatio: kritiikki narratiiviselle tutkimukselle	20
Käytänne ja käytännöllisen toiminnan muoto: Toistuvat tavat tehdä ja puhua muokkaavat identiteettiä ...	21
Käytännöllinen toiminta: mitä tavoittelemme opiskelullamme?.....	27
Loppupäätelmät ja jatkotutkimusaiheet	30
Lähdeluettelo.....	33

Johdanto

Kauppätieteiden opiskelija on tehokas, kunnianhimoinen ja urasuuntautunut. Hän suorittaa kurssit tavoiteajassa, on laskennallinen ja kerää hyvän työkalupakin työelämää varten. Kauppätieteilijä arvostaa faktatietoa, kovaa, osaamista. Opiskeluissa on oltava substanssia. Teoriaa ja pohdiskelu on hyödytöntä, jos sille ei ole käytännön hyötyä. Opintojen sovellettavuus työelämään on opiskeluiden ykkösprioriteetti. Kauppätieteiden maisterin tutkinto nähdään opiskelijoiden keskuudessa investointina, joka avaa portit monipuolisiin tehtäviin yritys-elämässä.

Kuulostaako tutulta?

Opiskelua Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa on tutkittu narratiivisen lähestymistavan ja moraalijärjestyksen kautta (mm. Leppälä&Päiviö 2001, Jokinen 2013, Männistö 2011). Näissä tutkimuksissa opiskelijat ovat päässeet kertomaan omista kokemuksistaan. Tutkijat ovat luoneet haastatteluiden pohjalta opiskelijan mallitarinan, joka kuvaa opiskelijoiden ajatuksia kunniallisesta opiskelusta. Tämä tutkimusjoukko antoi alkusysäyksen tutkimusinnolleni. Useiden arkisten kohtaamisten ja tutkimuksissa haastateltujen opiskelijoiden avulla olen huomannut, että moni opiskelija ei myöskään samaistu mallitarinaan.

Mikä on mallitarina? Tarinanäkökulmasta se on yhteisön sankaritarina: henkilöahmo, joka ilmentää yhteisön moraalijärjестystä (Ylijoki 1998, 146). Moraalijärjestys taas ilmentää yhteisön hyveitä, paheita, tapoja, traditioita, uskomuksia, vaiettuja ja kannustettavia asioita (Harré 1983, 245; Ylijoki 1998, 138.). Opiskelija voi suhteuttaa omaa toimintaansa mallitarinaan, ja ohjata toimintaansa sen avulla. Toisaalta, mallitarinasta poikkeamallakin voi olla yhteisön tunnustettu jäsen. Otan esimerkin itselleni tutusta joukkueurheilusta. Siellä huipulle nousseesta urheilijasta kerrotaan sankaritarinaa. Sankaritarinassa päähenkilö on käyttänyt tuhansia tunteja lajin parissa. Hänellä on hyvä itseluottamus ja hän on ”voittajatyyppeä”. Huipulle päässyt urheilija on uhrannut urheilulle paljon, mutta kokee uhraukset kaiken työn arvoisiksi. Huippu-urheilija ei koskaan anna periksi. Matkalla huipulle hän on selättänyt paljon vastoinkäymisiä, noussut vaikeuksien kautta voittoon. Huippu-urheilijaa ajaa eteenpäin halu menestyä. Henkilökohtaisia tavoitteita tärkeämpää on saavuttaa joukkueen kanssa jotain suurta, mestaruus.

Mieltäni jäi tutkimukset luettuani askarruttamaan, mikä meitä kannustaa olemaan tietynlainen opiskelija. Tästä syntyikin tutkimukseni toinen osio. Lähdin narratiivisesta lähestymistavasta askeleen eteenpäin: Kysyin itseltäni, kuinka voisin päästä näiden opiskelijoiden kertomusten taakse. Lähdin tutkimaan ympäristöä, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulua, jossa mallitarina on tuotettu.

Avukseni tähän löysin *käytänteen* käsitteen. Käytänne kuvaa niitä toistuvia sosiaalisia prosesseja, joita yhteisymmärryksessä toteutamme kauppakorkeakoulussa. Esimerkkikäytänne voisi olla vaikkapa luennointikäytänne, jossa opettaja puhuu luokan edessä monologia opiskelijoiden tarkkaavaisesti kuunnellessa. Luennolla meillä on yhteinen ymmärrys siitä, kuinka tilanteessa tulee toimia. Emme esimerkiksi juokse alas liitutaululle piirtämään jotain, tai kyseenalaista opettajaa, koska kunnioitamme auktoriteettia. Tutkimuksessani pyrin osoittamaan, että yhteisesti jaetut käytänteet ovat yksi tapa hahmottaa mallitarinan siirtymistä sukupolvelta toiselle.

Tutkimukseni rajoittuu siis aikaan, jolloin opiskelijat ovat jo koulun käytävillä. Yhtä validi tutkimusaihe olisi tutkia, kuinka jo sosioekonominen tausta ja yhteiskunnan arvostukset vaikuttavat tapaan ajatella ihanteellisesta tavasta opiskella kauppakorkeakoulussa. Lisäksi tutkimusnäkökulmani olettaa maailmamme ja toiveidemme rakentuvan ympäristön vaikuttamana: Tutkia voisi myös sitä, miten luontaiset kyvyt vaikuttavat valintoihimme opiskeluissamme. Aiheen rajaamiseksi keskityn tällä kertaa ilmiöiden sosiokulttuuriseen tarkasteluun. Tutkimusaiheeni poikii siis mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita, joita esittelen tutkimuksen viimeisessä kappaleessa.

Jokaisen tutkijan on lopulta vastattava kysymykseen: mitä haluan tavoitella ja saavuttaa tässä tutkimuksessa (Räsänen 2015, 53)? Tavoitteenani on osittain tuoda esiin, mitä kauppatieteiden opiskelijasta on jo tutkittu. Tämä osuus tutkimuksestani pohjautuu narratiiviseen tutkimusperinteeseen kauppakorkeakoulussa. Tämän osion ohjaavana kysymyksenä voisi olla: Mikä on koulumme moraalijärjestys, ja miten se ilmenee opiskelijoiden puheessa? Tavoitteenani on lisäksi luoda siltaa narratiivisen tutkimuksen ja käytäntöteoreettisen lähestymistavan välille. Käytänteen käsitteellä yritän kuvata niitä puhe- ja tekemisen tapoja, jotka uusintavat tietynlaista mallitarinaa opiskelusta. Tässä vaiheessa kysynkin: Miten käytäntöteoreettisella otteella voidaan selittää mallitarinaa?

Tutkimuksessani pyrin osoittamaan, että tapa puhua ja tehdä asioita tietyllä tavalla voi kapeuttaa näkökulmaa siitä, kuinka olla hyvä opiskelija. Haluan kuvata arkista toimintaa, joka huomaamatta vaikuttaa tapamme toimia opiskelijoina Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa. Ennen kaikkea,

toivon avaavani väylän keskustella kriittisesti ja avoimesti siitä, millaisia vaihtoehtoisia tapoja hahmottaa opiskelijana oleminen kauppakorkeakoulussamme voisi olla.

Tutkimukseni etenee niin, että ensiksi paneudun koulussamme tehtyyn narratiiviseen tutkimukseen opiskelijoiden identiteetistä. Kuvailen opiskelijasta rakentuvaa mallitarinaa, kerron miksi mallitarina on merkityksellinen ja käytän psykologisen avaruuden käsitettä kuvailemaan opiskelijan sosialisoitumista kauppakorkeakoulun opiskelijaheimoon. Tässä osioissa kirjoitan myös kaksi fiktiivistä opiskelijatarinaa, jotka avaavat lukijalle käsitteiden merkitystä. Tämän jälkeen avaen narraation käsitettä ja kerron narratiivisen tutkimuksen rajoitteista. Kolmanneksi avaen käytänteen käsitettä, nimeän koulumme käytänteitä ja pohdin niiden roolia moraalijärjestyksen hyveisiin ja paheisiin. Lopuksi kerron käytännöllisen toiminnan käsitteestä (mm. Räsänen 2015, Korpiaho 2014, Korpiaho 2013) ja kannustan pohtimaan viitekehyksen avulla neljää kysymystä: *Miten* opiskelen, *mitä* tavoittelen opiskelussa *ja miksi* opiskelen kauppakorkeakoulussa ja *kuka* olen, kun toimin näin (vrt. Korpiaho 2013).

Narratiivinen tutkimusperinne Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa

Tarinallinen tulkintakehys

Tässä kappaleessa paneudun koulumme opiskelijoista tehtyyn narratiiviseen tutkimukseen. Kantavana näkökulmanani on se, että rakennamme maailmaamme kulttuurisesti tuotettujen mallien, tarinoiden, kautta (Jokinen 2013, 39). MacAdams ja McLean (2013) puhuvat *narratiivisesta identiteetistä* yksilön ”*sisäistettynä, kehittyvänä ja integroivana tarinana itsestä*”. Narratiivisessa identiteetin näkökulmasta jäsenämme omaa ja muiden elämää sarjana linkittyviä tapahtumia, joista kuroutuu yhtenäinen ja merkityksellinen juoni. Kirsi LaPointe (2011, 39) tiivistää hyvin narratiivisuuden ajatuksen analogialla urasta ja tarinasta: Kuten ura muodostuu sarjasta työkokemuksia ajan kuluessa, narratiivi kuroo yksittäiset tapahtumat yhtenäiseksi juoneksi ja ne saavat merkityksen.

Käsitteiden selventämiseksi puhun tässä tutkimuksessa narratiivista, kertomuksesta ja tarinasta vaihtokelpoisina. Kirsi LaPointe (2011, 39) erottelee väitöskirjassaan tarinan (story) kertomuksesta (narrative). Eroksi käsitteille LaPointe (mt.) tarjoaa seuraavaa: tarina viittaa tapahtumiin tai

tapahtumien kulkuun, kertomus taas on tapa kertoa näistä tapahtumista. LaPointen (2011) tapaan Jokinen (2013, 36) erottelee narratiivin ja tarinan toisistaan. Hänen jäsennyksessään kertomus kertoo enemmän kuin tarina, joka on vain sarja tapahtumia sisältäen alun, keskikohdan ja lopun. En koe, että omassa tutkimuksessani olisi merkityksellistä erottaa näitä kahta. Näen sekä tarinan ja kertomuksen (narratiivi) asioina, joissa kertoja tekee subjektiivisia valintoja siitä, mistä kertoo, miten kertoo ja mitä jättää kertomatta tapahtumien kulusta. Tästä eteenpäin tässä tutkimuksessa viitataan narratiivilla, tarinalla tai kertomuksella mihin tahansa tapaan jäsentää omia (tai muiden) kokemuksia merkitykselliseksi kokonaisuudeksi.

Narratiivisesta näkökulmasta peilaamme omaa paikkaamme yhteisössä niihin henkilöhahmoihin ja juonityyppeihin, joita yhteisössä pidetään arvossa (Ylijoki 1998, 146; Hänninen 1999). Mahdolliset juonityypit riippuvat kontekstista: paikalliset arvostukset vaikuttavat siihen, millaisia juonityyppejä on helpompi seurata ja millaisia juonityyppejä on ylipäättään tarjolla (Päiviö 2008, 64). Nämä henkilöhahmot ja juonityypit antavat siis eväitä tutustua uudelle jäsenelle yhteisön elämänmenoon. Hänninen (1999, 50) puhuu sosiaalisesta tarinavarannosta, josta opimme positiivisia malleja ja varoittavia esimerkkejä ohjaamaan omaa toimintaamme. Hänninen jatkaa, että tarinoilla voi olla myös normatiivista voimaa niiden kertoessa, miten tietyssä tilanteessa on hyväksyttyä suhtautua. Esimerkiksi urheilijan mallitarinassa yhdistyvät armoton työ, henkinen kovuus, periksiantamattomuus, sitoutuminen ja itsensä rajoille laittaminen; Laiskottelu, heikkous ja helpolla pääseminen eivät kuulu huippu-urheilijan mallitarinaan. Päiviö (2008, 64) kuvaa narratiivisen lähestymistavan oletukseksi, että ihminen ohjaa toimintaansa enemmän tarinan kuin argumentoinnin kautta. Ymmärrän tämän tulkintakehyksessäni niin, että esimerkiksi jääkiekkoilija tutustuu NHL-pelaajan unelmatarinaan ja pyrkii samaan omassa elämässään, eikä laske kuinka paljon aikaa tai rahaa tähän unelmaan pyrkiminen tulee vaatimaan.

Moraalijärjestys kiinnittää yhteisöön

Kappaletta johdattaa ajatus siitä, että opiskelijoiden haastatteluiden kautta pääsemme käsiksi moraali järjestyksen käsitteeseen. Moraalijärjestys tarkoittaa tietyssä yhteisössä ominaislaatuista tapoja, arvostuksia, puhetyyliä, uskomuksia, hyveitä ja paheita (ks. Harre 1983, Ylijoki 1998, Leppälä&Päiviö 2001, Jokinen 2013). Samalla moraali järjestyksessä on kyse yhtä paljon siitä, mistä yhteisössä vaietaan, mitä torjutaan, vältetään ja halveksitaan (Ylijoki 1998, 138-139). Ylijoen mukaan (1998, 144) jokaisen akateemisen heimokulttuurin pohjalla on moraali järjestys. Omaksumalla heimon moraali järjestyksen uusi opiskelija (tai noviisi, ks. Ylijoki 1998) sosialisoituu, eli kiinnittyy,

opiskeluyhteisöön. Ylijoki (1998, 140) muotoilee, että yhteisön moraalijärjestys toimii kompassina opiskelijan rakentaessa identiteettiään yhteisössä. Vain omaksumalla moraalijärjestyksen noviisi voi päästä osaksi yhteisöä (mt.).

Käyttäessäni tutkielmassani sanaa *heimo*, viittaan Becherin (1989, 1994) luomaan *akateemisen heimon* käsitteeseen. Becherin (mt.) mukaan eri oppiaineet yliopistossa muodostavat omia heimojaan. Heimoilla on oma sosiaalinen ja kulttuurinen perimä, joka muodostuu yhteisistä arvoista, normeista, perinteistä, opetus- ja vuorovaikutustyylistä (Korpiaho 2014, 27). Becherin ajattelussa jokaisella heimolla on oma reviiri, rajat, nokkimisjärjestys, eliitti sekä portivartijat (mt.). Koska en keskity tutkimuksessani *erilaisiin* akateemisiin heimoihin, jätän tämän tulkintakehyksen vähälle. Sukellan sisälle *yhteen* akateemiseen heimoon, kauppatieteilijöiden heimoon. En tutkimuksessani ota huomioon heimomme eroja toisiin heimoihin. *Heimo*- metaforaa käytän kuitenkin kuvaamaan kauppatieteilijöitä sosiaalisena yhteisönä. Koen siksi metaforan käytön perustelluksi myös tutkimuksessani.

Mallitarina ilmentää moraalijärjestystä

Yhteisön mallitarina, opiskelijoiden haastatteluista konstruoitu kuvaus ihanneopiskelijasta, voidaan nähdä moraalijärjestyksen ilmentymänä (Ylijoki 1998, Leppälä&Päiviö 2001, Jokinen 2013). Mallitarinan päähenkilön juoni kuvaa hyveellisen opiskelijan opiskelun etenemistä. On huomioitavaa, että mallitarina ei ole vain yhden opiskelijan suusta tuleva kertomus (Leppälä&Päiviö 2001, 26-27). Mallitarina ei myöskään ole keskiarvo tai yleistys kauppatieteiden opiskelijasta (Jokinen 2013, 44). Siinä kuitenkin näkyy ja konkretisoituu teemoja, joita jokainen akateemisen heimon jäsen jossain muodossa toteuttaa (mt.).

Mallitarina toimii peilinä opiskelijan pyrkiessä ihanteelliseen opiskeluun kauppakorkeakoulussa (Leppälä&Päiviö 2001, Jokinen 2013). Mallitarinan ajatus perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, todellisuutta ei ajatella objektiivisesti vaan se rakentuu kielellisten ja kokemuksellisten havaintojen kautta (Jokinen 2013, 8; Päiviö 2008). Sosiaaliset rakenteet, yhteisön arvostukset, voidaan tästä näkökulmasta nähdä ihmisten toimintaa rajoittavina ja jossain määrin jopa määräävinä asioina (Bamberg 2011, 9). Vastakkainen näkökulma olisi ajatella ihmisten sisäisiä kykyä toiminnan määrittäjänä ja ohjaajana ilman ulkomaailman vaikutusta (mt.). Tässä näkökulmassa voisi tarkastella esimerkiksi tietyn pääaineen valitsemisen luonteenpiirteiden ja älykkyyden seurauksena. Tämä tarkastelukehys on tutkimukseni ulkopuolella.

Narratiivisessa näkökulmassa tarinalla on normatiivista voimaa sen opettaessa hyväksytyn ja normaalin tavan suhtautua yhteisön arvoihin (Hänninen 1999, 50; Ylijoki 1998, 147). Mahdolliset opiskelutarinat (tai yhteisön tarinavaranto, ks. Hänninen 1999) ovat toisaalta apukeino ohjata omaa opiskeluaan tietylle uralle. Ne tarjoavat valmiita malleja, kuinka yhteisössä on hyväksyttyä toimia. Toisaalta, yhteisössä mahdollisia tarinoita on vain rajattu joukko. Tarinat on nimittäin tuotettu paikallisessa moraalijärjestyksessä, hyveiden ja paheiden ohjaamina. Ne voivat rajoittaa siis olemistamme sosiaalisessa todellisuudessa (Bamberg 2011). Somers (1994) toteaaakin Hännisen (1999, 52) mukaan, että kulttuurisen tarinamallin puuttuminen voi aiheuttaa erilaisia tunteita hämmennyksestä jopa hulluuden kokemukseen. Tarinamallin puuttuessa yksilöllä ei ole kulttuurista ohjenuoraa, kuinka tilanteessa toimia. Yhteisön mallitarina ei aina tarjoa sopivaa tai vapauttavaa mallia oman opiskelutarinan muotoilulle (vrt. Hänninen 1999).

Narratiivisesta näkökulmasta opiskelija oppii siis yhteisössä mahdollisen tarinajoukon, ja mallitarina ilmentää tarinajoukosta parhaiten yhteisön moraalijärjestyksiä. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa tuota tarinajoukkoa kuvaa eri pääaineiden opiskelutarinat. Esimerkiksi rahoituksen opiskelijan ihannetarinassa opiskelija panostaa jo ensimmäisenä vuonna hyviin arvosanoihin. Toisena vuonna rahoituksen opiskelija aloittaa työn rahoituksen pääaineessa, jossa hän panostaa opiskeluun tuntimäärään katsomatta. Opiskelun lopullisena tavoitteena on päätyä konsultin tai investointipankkiin tehtäviin.

Näen mallitarinan asiana, joka opastaa olemaan kunniallinen opiskelija. Mallitarina ei pakota opiskelemaan tietyllä tavalla, joskin se kertoo kuinka kannattaa opiskella.

Kauppätieteilijän mallitarinaa tutkimuksissaan ovat avanneet ainakin Leppälä&Päiviö (2001, 36-46), Jokinen (2013, 61-65) ja Männistö (2011, 46-51) joskaan viimeisin ei käytä käsitettä mallitarina kertoessaan ihanneopiskelijasta. Relevantiksi mielestäni tutkimukset tekevät se, että jokaisessa tutkimuksessa on haastateltu useampia eri pääaineiden edustajia. Leppälä&Päiviö (2001, 9) haastattelivat 30 opiskelijaa, ja käyttivät näistä 23:a haastattelua mallitarinan konstruomisessa. Haastateltavista 11 opiskeli organisaatiot ja johtaminen (nyk. johtaminen) pääaineessa, 6 kansantaloustieteessä ja 6 rahoituksessa. Jokinen (2013, 44) käytti mallitarinan pohjana SEFE:n (myk. Suomen Ekonomit) kyselytutkimusta (1792 vastaajaa), jossa oli vastaajia kaikista kauppakorkeakouluista Suomessa. Jokisen tutkimuksesta konstruoitu mallitarina voi siis sisältää teemoja, joita Aalto-yliopistolainen ei tunnista. Männistön haastateltavana oli 13

kauppakorkeakoulun opiskelijaa johtamisen, rahoituksen ja poikkitieteellisen IDBM:n sivu- ja pääaineopiskelijoista (Männistö 2011, 5).

Avatakseni tätä mallitarinan käsitettä kerron tutkimuksissa esiin nousseista teemoista, joita koulussamme opiskeleva lukija tunnistaa varmasti. Kuvaan ensin Sini Jokisen rakentamaa (2013, 61-65) mallitarinaa, josta olen poiminut mielestäni relevanteimmat Aalto-yliopiston kontekstiin sopivat teemat.

Jokisen (2013) tutkimuksessa kauppatieteilijä on ennen kaikkea tehokas suorittaja, joka jo opiskeluaikanaan käy töissä, järkevästi omaa tulevaisuuttaan suunnitellen. Kauppatieteilijä näkee koulutuksensa investointina tulevaisuuteen, pätevyyden hankkimisena sekä porttina merkitykselliseen työelämään. Kylteri on suorittanut lukio-opinnot ja suomalaisen koulutusjärjestelmän läpikäydessään oppinut, että koulutus on avain parempiin tehtäviin ja hyvään palkkatasoon. Opinnot eivät ole aina mielekkäitä, mutta se Jokisen kuvailemana saattaa johtua siitä, että kauppatieteilijä ei ole täysin varma mitä haluaa valmistuttuaan tehdä. Vaikka kauppatieteilijä uskoo koulutuksen voimaan, hän epäilee hieman tutkinnon työelämärelevanssia. Kylterille on tärkeää kehittää itseään, jotta olisi valmis työelämän haasteisiin. Arvostettuun työhön ja hyvään ansiotasoon pääsyn varmistamiseksi kauppatieteilijä tavoittelee hyviä arvosanoja ja laaja-alaista oppimista. Samalla kauppatieteilijä käy jo opiskeluaikanaan töissä kartuttaen oman alansa työkokemusta ja parantaakseen työllistymismahdollisuuksiaan. Viisautta on opiskella työelämässä tarvittavia käytännön taitoja sekä verkostoitua kanssaopiskelijoiden kanssa. Opinnoiltaan kauppatieteilijä toivoisikin lisää käytännön työelämän taitoja ja parempia yhteyksiä yrityksiin. Kauppatieteilijän toiveet suuntautuvat työelämään, jossa merkityksellisyys, itsensä kehittämisen mahdollisuudet sekä onnistumisen kokemukset motivoivat. Samalla kauppatieteilijä toivoo työtä, johon voi itse vaikuttaa mahdollisimman paljon. Työltä odotetaan haasteita ja mahdollisuuksia; jälkimmäisistä itsensä kehittäminen, vaativampiin tehtäviin eteneminen sekä taloudellisen hyvinvoinnin parantuminen ovat keskiössä. Koulutuksen kautta pyritään asemaan, jossa voi elää joustavasti työn ja vapaa-ajan välillä. Kauppatieteilijälle on tärkeää päästä tekemään merkityksellistä työtä omien arvojensa pohjalta.

Turhaa teoreettisuutta ja tieteellistä tutkimusta kauppatieteilijä karttaa. Kylteri ymmärtää kuitenkin, että yliopistokoulutuksen statusarvo on olennainen, vaikka käytännöllisiä valmiuksia tavoitteleeekin. Kauppatieteilijä on sosiaalinen, aktiivinen, osallistuva, määrätietoinen ja menestyksenhaluinen. Menestyksen eteen on tehtävä paljon työtä, jonka vuoksi kauppatieteilijästä muodostuu usein kuva kiireisestä suorittajasta. Toisaalta, kauppatieteiden opiskelija ei halua suorittaa turhia kursseja tai

tuhlata aikaa sellaiseen, josta ei ole työelämässä hyötyä. Kauppatieteilijälle on tärkeää olla oma itsensä, mutta samalla välttää liian kapeaa yhteisöä, joka ”massaistaa”. Kauppatieteilijä arvostaa monipuolista ja erilaisista ihmisistä koostuvaa yhteisöä. Samalla kauppatieteilijälle on kuitenkin hyvin tärkeää kuulua ryhmään muiden samankaltaisten kanssa.

Männistö kuvaa tutkimuksessaan (2011, 46-51) kauppakorkeakoulun opiskelijan sosiaalista identiteettiä: sitä millaisiin ryhmiin opiskelija kokee kuuluvansa kauppakorkeakoulun sisällä ja miten hän kuvailee omaa ryhmäänsä (mt.,46). Männistö käyttää sanaa ”*stereotyyppinen*” opiskelija kuvailemaan tätä sosiaalista identiteettiä ilmentävää opiskelijaa. Näen ”*stereotyyppisen*” opiskelijan vastaavan mallitarinan ajatusta: Hyveellistä opiskelua seuraavaa juonityyppiä. Seuraavaksi kerronkin mallitarinasta, joka Männistön (mt.) haastatteleminen opiskelijoiden puheesta on konstruoitavissa.

Tässä mallitarinassa kauppatieteilijä on suorituskeskeinen, kunnianhimoinen ja kilpailuhenkinen. Kauppatieteilijää luonnehtii vahva itsetunto ja hän uskoo, että tutkinto on arvokas verrattuna esimerkiksi taideteolliseen ja humanistiseen tutkintoon. Mallitarinan päähenkilö suorittaa tutkintonsa tavoiteajassa, ja hän kerää konkreettisia työkaluja tulevaisuuden työelämää varten. Ihanteellinen kylteri käy jo opintojen aikana töissä kasvattaen omaa osaamistaan jo ennen valmistumista. On enemmänkin sääntö kuin poikkeus, jos näin ei tapahdu: Koetaan, että siihen täytyy olla hyvä syy. Työn ja opiskelun yhdistämiseksi kauppatieteilijän on oltava dynaaminen ja tehokas. Hänellä ei ole aikaa asioiden turhaan pyörittelyyn ja pohdiskeluun. Asioihin, joista ei ole hyötyä, ei kannata käyttää aikaa. Kauppatieteilijä on hyvä aikatauluttamaan ja koordinoimaan asioita. Asiat tulevat tehdyksi usein korkealla tasolla; tosin joskus rimaa on laskettava asioiden eteenpäin saamiseksi. Kauppatieteilijä rakentaa myös tiiviit suhteet ensimmäisenä opiskeluvuonnaan, ja nämä suhteet pysyvät tärkeinä huolimatta eriytymisestä pääaineisiin toisena opiskeluvuotena. Muiden pääaineiden edustajat jäävät muutoin etäisiksi, mutta kauppalaisuus ja KY:n toiminta yhdistävät opiskelijat yhdeksi ryhmäksi. Muut opiskelijat nähdään saman henkiseksi eri pääaineista huolimatta. Yhteenvedona Männistö (2011, 51) toteaa, että opiskelijoille on piirtynyt kuva tehokkaasta ja dynaamisesta opiskelijasta, jota ohjaa yrityselämän arvot ja vaatimukset. Männistö vertaa havaintojaan Leppälän ja Päiviön (2001) tutkimukseen. Hän toteaa, että suorituskeskeisyys, tehokkuus ja vahva yhteys yritysmaailmaan ovat säilyneet arvostettuina asioina opiskelijoiden keskuudessa.

Viimeisenä paneudun juuri Leppälän ja Päiviön (2001, 36-39) haastatteluidensa pohjalta rakentamaan mallitarinaan. Mallitarina noudattaa samaa kaavaa kuin em. kuvaillut tarinat.

Kauppätieteilijä on tehokas suorittaja, tutkinnolla haetaan statusarvoa tulevaisuuden työmarkkinoille ja työelämään kerättävät taidot ovat opiskelun keskiössä. Liike-elämä ja yritys-elämä määrittelevät tulevaisuudessa tarvittavat taidot, ei tieteellisyys tai tutkimus. Opinnoissaan kauppätieteilijä paneutuu laaja-alaiseen osaamiseen, kapea-alaisuutta hän karttaa. Teoriaa on oltava kohtuullisesti, mutta sillä on oltava yhteys käytännön sovellutuksiin. Työelämän tarpeet eivät näy Leppälän ja Päiviön tarinassa tiettyyn ammattiin valmistautumisena. Sen sijaan konkreettisten taitojen opiskelu nähdään väylänä menestyksekkääseen urapolkuun, korkeaan palkkaan ja hyvään asemaan.

Havaintoni mukaan mallitarinan teemat ovat pysyneet jokseenkin muuttumattomina Jokisen (2013) ja Leppälä&Päiviön (2001) tutkimusten välillä. Tämä sinällään kertoo mielenkiintoisesti mallitarinan jatkuvuudesta ja uusiutuvuudesta.

Leppälän ja Päiviön mallitarina opiskelijasta sisältää kärjistyksiä enemmän kuin Jokisen ja Männistön vastaavat. Ehkä tästä johtuen tutkimus herätti kiivasta keskustelua ilmestyttyään vuosituhannen alussa. Näen, että mallitarinassa käytetyt ilmaukset olivat osittain turhan dramatisoituja, herättäen voimakkaan vastareaktion lukijoissa. Olenkin yllä kuvaillut mielestäni relevanteimmat asiat tässä mallitarinassa: Relevanssi syntyy mielestäni siitä, että kuvailu on mahdollisimman neutraalia. Se ei ole helppoa, jos on mallitarinasta jotakin mieltä. Tähän törmäsin itse kirjoitusprosessin aikana, ja moralisoivaa tekstisävyä on karsiutunut tästä lopullisesta versiosta pois.

Päiviö ja Leppälä (2001, 36-37) käyttivät nimittäin myös hieman arvottavaa sävyä, kuvaten kauppätieteiden opiskelijan olevan epäkiinnostunut *”pelkästä kirjaviisastelusta tai ylenpalttisesta sivistyssanojen parissa pelehtimisestä”*. Lisäksi *”kohtuuttomuuksiin meneminen klassisen sivistyksen tai abstraktien teorioiden palvomisessa kuitenkin kauhistuttaa ekonominoviisia*. Opiskelijan opintosuoritusotteen Leppälä ja Päiviö kuvasivat muistuttavan *”sekametelisoppaa”* ja että kauppätieteilijä *”vieroksuukin huomiota herättäviä oman tiensä kulkijoita ja suorastaan kavahtaa erikoisuuden ja poikkeavuuden tavoittelua”*. Toinen tutkimuksen kirjoittaja, Hanna Päiviö reflektoi (2008, 69-71) tutkimuksen kohtaamaa kritiikkiä. Interventio paikalliseen kulttuuriin poiki Päivön mukaan mm. haastattelun Kauppalehteen, opiskelijalehtiin Punakulmaan ja Kylteriin. Moni opiskelija koki Pro Gradu -työn löydökset syytöksenä ja etäännyttivät itsensä löydöksistä (Päiviö 2008, 70). Asioiden dramatisointi tai kielen sävy eivät toisaalta kuitenkaan poista sitä tosiseikkaa, että tutkimuksen mallitarina oli konstruoitu laajan tutkimushaastattelumateriaalin teemojen pohjalta. Päiviö toteaaakin, että opiskelijoiden oli vaikea ymmärtää tutkimuksen koostuneen kulttuurisista tarinoista, joita opiskelijat kuulevat, tietävät ja ylläpitävät keskenään.

Mallitarinan käsite avautuu lisää, kun sukeltaa toiseen opiskeluyhteisöön ja sen moraalijärjestykseen. Samat hyveet ja paheet eivät enää päde yliopistokentällä toisessa oppiaineessa. Tiedekulttuurien erot tulevat hyvin esiin Ylijoen (1998, 139-140) esittämässä sosiaalitieteen mallitarinassa. Mallitarinan alkua lainaten: *Sosiaalitieteen noviisi on tosiopiskelija, joka opiskelee sivistyksen, kriittisyyden ja tieteellisen ajattelun innoittamana. Kaikenlainen ammatillisuus ja uratietoisuus on hänelle kauhistus. Tosiopiskelijan mielestä tieteellisen ajattelun harjoittaminen on itseisarvoista sivistystä, jota mitkään ulkoiset päämäärät eivät saa ohjata tai rajata.* Sosiaalitieteen mallitarinassa paheellista on ulkopuolisille päämäärille alisteinen toiminta, erityisesti ammatillisesti suuntautunut opiskelu, hyvän aseman, uraputken ja korkean palkkatason tavoittelu (Ylijoki 1998, 160). Toisessa tiedekulttuurissa kauppatieteiden hyveet siis saattavat kääntyä paheiksi, ja toisaalta, sosiaalitieteen mallitarina on hyvin kaukana kauppatieteiden vastaavasta.

Kappaleen ajatukset ja oman näkemyksen tiivistän Päiviön (2008, 66-67) lausahdukseen: *”Hyveellisen opiskelun avain löytyy tarkastelemalla, kuinka hyvin opiskelu on yhteydessä työmarkkinoihin. Mitä paremmin tämä suhde toimii, sitä hyveellisempää opiskelu on. Ihanneopiskelijan oletetaan oppivan ajatusmaailmansa yritysjohtajilta, ei opettajilta ja koulun tutkijoilta.*

[Mallitarinasta persoonalliseen identiteettiprojektiin](#)

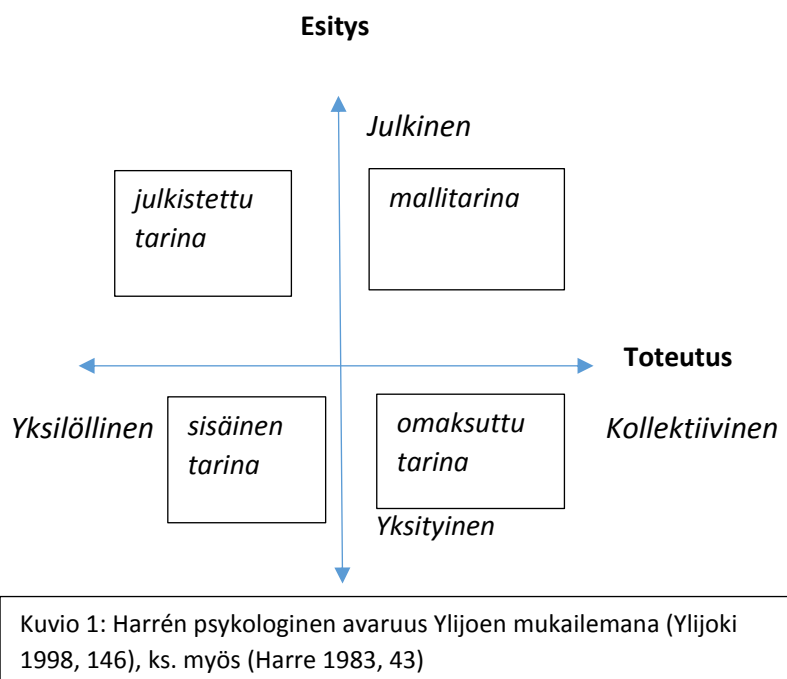
Siinä missä tutkimusnäkökulmastani yksilö kiinnittyy mallitarinan avulla paikalliseen yhteisöön, jää kysymykseksi, kuinka yksittäiset henkilöt toimivat mallitarinaan nähden. Ohjaavana kysymyksenäni on, millaisia persoonallisen kiinnittymisen tapoja moraalijärjestykseen on havaittavissa kaupakorkeakoulussa? Tässä kappaleessa otan avukseni psykologisen avaruuden ja identiteettiprojektin käsitteet. Nämä käsitteet teki tunnetuksi sosiaalipsykologi Rom Harré (1983).

Mallitarina toimii Harrén (1983, 256) ajattelussa sosiaalisen identiteettiprojektin lähtökohtana. Sosiaalisessa identiteettiprojektissa yksilön ”tehtävä” on yksinkertaisesti omaksua annettu moraalijärjestys, ja sen ilmentymä, mallitarina. Kauppatieteilijä oppii, kuinka on sovinnasta ja hyväksyttyä toimia kauppatieteellisessä heimossa. Persoonallisessa identiteettiprojektissa taas on kyse oman elämäkokemuksen ja ajattelun yhteentörmäyksestä heimon moraalijärjestyksen kanssa.

Heimo-metaforan käyttöä tosin rajoittaa, että kauppatieteellinen opiskelu sisältää eri pääaineita, joiden arvostukset opiskelusta ja opiskelutavoista eroavat toisistaan (ks. Leppälä&Päiviö 2001, Mäkinen 2005). Heimo-metaforan käyttöä taas tukee se havainto, että sosialisoidumme vahvemmin

ensin yleiseen kauppatieteelliseen kulttuuriin ennen sosialisoitumista pääainekulttuuriin (Leppälä&Päiviö 2001). Näin ensimmäisen vuoden liiketoimintaosaamisen perusteet -kurssien pohjalta muodostamme kauppatieteellisissä opinnoissa yhteisen merkityspohjan, joka ohjaa havaintojamme pääaineestamme riippumatta.

Käytän Harrén (1983, 43) käsitettä psykologinen avaruus kuvaamaan kauppatieteilijän identiteettiprojektia. Identiteettiprojekti jakautuu kahteen vaiheeseen, sosiaaliseen ja persoonalliseen (Harré 1983, 273-280).

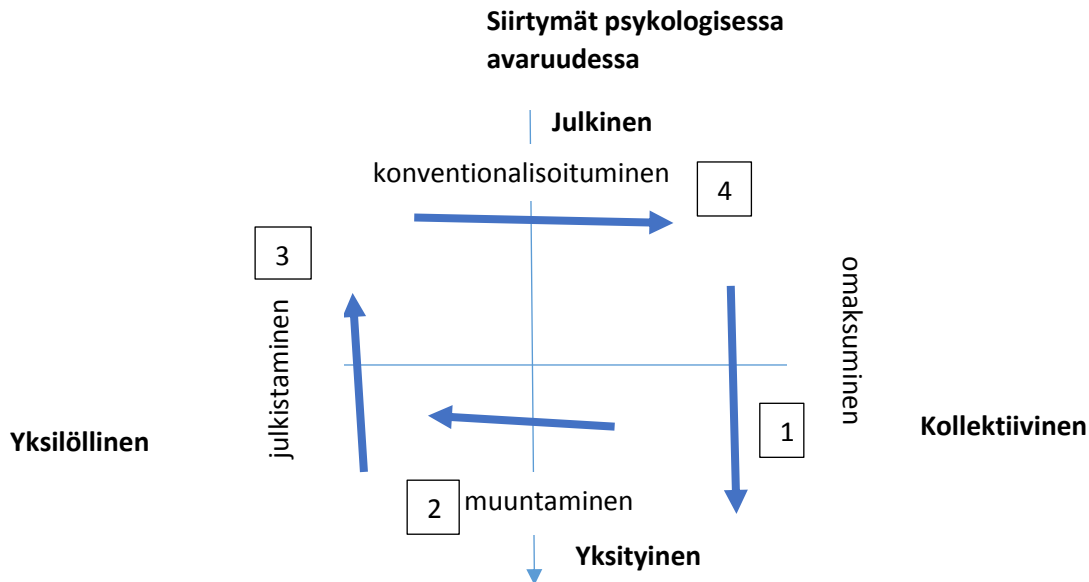

Psykologista avaruutta kuvaa kaksi akselia. Julkis-yksityinen pystyakseli kuvaa identiteetinilmaisua, ja yksilöllis-kollektiivinen vaaka-akseli taas identiteettiprojektin toteutusmuotoa. Identiteettiprojektin lähtöpiste on julkis-kollektiivisella alueella. Se sisältää tiettyyn moraali järjestykseen sisältyvät tavat arvot, traditiot ja uskomukset. Julkis-kollektiivisella alueella erotellaan, mikä on yhteisössä hyväksyttyä, paheksuttua, mitä arvostetaan ja mitä ei. Käytän Yljiön (1998) tapaan julkis-kollektiivisesta alueen kuvaajasta nimeä *mallitarina*. Aiemmassa kappaleessa esitelty mallitarina voidaan nähdä viitepisteeksi, jonka pohjalta opiskelija suunnistaa opiskeluissaan. Opiskelija peilaa mallitarinaan, millaisia asioita on hyväksyttävää ja toisaalta epäsovinnaista tavoitella opiskeluissaan.

Julkis-kollektiiviselta alueelta siirrytään yksityis-kollektiiviselle alueelle. Tätä kutsutaan omaksumiseksi. Tässä vaiheessa yksilö oppii, mistä tässä moraalijärjestyksessä on kyse. Mitkä ovat sen paheet, hyveet ja arvostukset. Heimon noviisi ei välttämättä omaksu kaikkia mallitarinan osia: Emme luennollakaan pysty imemään kaikkia tenttiin liittyviä opinkappaleita. Mallitarinan omaksuminen tapahtuu siis yksilön kykyjen mukaan.

Edellä kuvatun sosiaalisen identiteettiprojektin jälkeen tapahtuu siirtymä *persoonalliseen identiteettiprojektiin*. Omaksumisvaiheen jälkeen siirrytään yksityis-yksilölliselle alueelle. Tätä Harré (1983) kutsuu muuntamisvaiheeksi. Muuntamisvaiheessa yksilö yhdistää oman elämäkokemuksensa ja arvonsa moraalijärjestyksen ehdottamiin arvoihin ja arvostuksiin. Yksilö pohtii, mitä asioita yhteisöstä hän hyväksyy sellaisenaan ja miten tuo omaa persoonallista otettaan yhteisön elämään. Opiskelija pohtii, miten soveltaa mallitarinaa omaan elämäkokemukseensa ja -tilanteeseensa (Leppälä&Päiviö 2001, 29). Voidaan puhua jälleen Ylijoen (ks. myös Hänninen 1999) tapaan moraalijärjestyksen ilmentymisestä tarinamuodossa, eli *sisäisestä tarinasta*. Se on siis yksilön henkilökohtaisen historian ja yhteisön mallitarinan sulauttamista. Kysymykseksi tulee: *”Elämäkokemukseni ja historiani huomioiden, mikä on minun paikkani tässä porukassa?”*.

Lopulta identiteettiprojektissa siirrytään julkistamisvaiheeseen, joka sijaitsee yksilöllis-julkisella alueella. Puhutaan *julkistetusta tarinasta*. Yksilö tuo julki sisäisen tarinansa, arvostuksensa ja suhteensa mallitarinan arvostuksiin (Leppälä&Päiviö 2001, 30). Oman näkemyksensä julkistaminen on riskialtista identiteettineuvottelua (Ylijoki 1998, 136). Yksilön esittämät näkemykset tulevat yhteisön, tässä tapauksessa akateemisen heimon arvioitavaksi. Yksilön esittämät näkemykset voivat olla radikaalisti mallitarinasta poikkeavia. Näin hän voi saada joko ”hullun tai neron leiman” (Harré 1983, 257). Mikäli yksilön uudet näkemykset resonoivat muiden yhteisön jäsenten kanssa, voi yksilön esittämistä poikkeavista mielipiteistä tulla osa yhteisön mallitarinaa julkis-kollektiiviselle alueelle (mt.). Tätä vaihetta kutsutaan *konventionalisoitumiseksi*. Näin mallitarina elää ja muuttuu uudistusten myötä.

Kuvio 2: Siirtymät psykologisessa avaruudessa (Harre 1983, 258)

On huomioitava, että tarinan julkistaminen tapahtuu aina suhteessa yleisöön (Leppälä&Päiviö 2001, 30). Ennen persoonallisen otteensa julkistamista yksilö pohtii, kuinka yhteisö suhtautuu häneen. Yksilö etsii omalle versiolleen perusteluita ja puolusteluja, jos näkemykset poikkeavat mallitarinan arvostamista asioista (mt.). Näin pahimmassa tapauksessa yksilö ei välttämättä uskalla julkistaa poikkeavia näkemyksiään muille, jos uhka saada ”hullun” leima on liian suuri.

Sosiaalisessa identiteettiprojektissa on siis kyse yhteisön arvojen, asenteiden ja toimintakulttuurin tulkinnasta ja kyvystä kiinnittyä yhteisön arvoihin, traditioihin ja toimintaan (Jokinen 2013, 13). Kun tämä kiinnittyminen ja omaksuminen on tapahtunut, siirrytään persoonalliseen identiteettiprojektiin, yksityis-yksilölliselle alueelle. Persoonallinen identiteettiprojekti on kuitenkin mahdollista vasta, kun yksilö on hyväksytty jäseneksi yhteisöön (Ylijoki 1998, 133). Alasdair MacIntyren lausahdus ”*Aina täytyy lähteä jostain, jotta ylipäättään voi lähteä*” (Ylijoki 1998, 141 mukaan) kuvaa persoonallista identiteettiprojektia psykologisessa avaruudessa. Vasta tuntemalla yhteisön toimintaperiaatteet voi ymmärtää, mitä asioita siellä arvostaa ja mitä ei.

Moraalijärjestys sisältää pakottavaa voimaa yksilöön nähden, sitä ei voi pelkästään tahtomalla toivoa pois tai tehdä mitättömäksi (Ylijoki 1998, 140). Näin persoonallinen identiteettiprojekti on yksilön yritys luovia moraalijärjestyksen asettamissa rajoissa. Toisaalta, koko yhteisön moraalijärjestys voi muuttua sellaisten yksilöiden vaikutuksesta, jotka uskaltavat ottaa riskin leimautumisesta. Tehtävä ei ole kuitenkaan helppo. Jokaisella oppiaineella on vuosikymmeniä vanha tapa opiskella, opettaa ja tehdä tutkimusta.

Kylteri-lehden (03/2017) juttu "bisnesshippi" kertoo valaisevan esimerkin, mitä tämä riski "hullun tai neron leimalle" kauppakorkeakoulun kontekstissa voi tarkoittaa. Haastattelun päähenkilö Jukka Kajan kertoo tilanteesta, jossa harkkatehtävien tekemisen lomassa keskusteltiin äänestämisestä:

"Piirissä kiertävät puheenvuorot olivat melko samanmielisen oikealla. Myöhemmin totesin siitä seurueesta tulleen monia Kauppiksen porvarit ry:n ydinhahmoja."

Kajan päätti provosoida.

'Sanoin, että en ole vielä ihan päättänyt mutta kyllä se demarit tai vassarit on', hän kertoo ja kuvaa kuinka huoneeseen laskeutui syvä hiljaisuus ja järkytys".

Myöhemmin haastattelussa Kajan jatkaa: *"Oltiin kerran siskon miehen kanssa brenkuttelemassa kaksin, kun olin juuri mennyt kauppikseen. Se kuunteli naiivia hapatustani ja sanoi, että kyllä olet Jukka niin kovassa koulussa nyt, että tuo sinisilmäisyys ja idealismi pian sinusta karisee"*

Kajan kuitenkin valmistui maisteriksi, ja toteaa: *"Olen ylpeä ja tyytyväinen, että olen edelleen yhtä naiivi ja sinisilmäinen kuin keskimääräinen taidelukiolainen".*

Mielestäni sekä jälkimmäinen ulkopuolelta tuleva arvio kauppatieteiden opiskelusta, että koulun sisällä tapahtunut äänestämiskeskustelu kuvaavat moraalijärjestyksen normatiivista voimaa. Kajan riskeerasi tietoisesti sosiaalisen identiteettinsä, kun hän ei noudattanut moraalijärjestystä (ks. Ylijoki 2000, 341). Samalla hän kuitenkin ilmaisi omaa, persoonallista identiteettiään. Kajan tunnisti kanssaopiskelijoiden arvostuksen ja samanmielisyyden "oikealle" kallistumisesta. Hän päätti tietoisesti toimia vastoin moraalijärjestystä, seurauksista piittaamatta. Hän uskalsi ottaa julkistamisvaiheessa riskin "hullun" leimasta (Harré 1983). Kajan toki kertoi jutussa, että *"oikeastihan vihaan kaikkia puolueita tasapuolisesti ja poliittinen näkemykseni käsittää kaikki prisman värit."*

Tutkimusta tehdessäni minun on Jukka Kajanin kertomuksen lisäksi ollut vaikea löytää konkreettisia esimerkkejä tilanteista, jotka poikkeavat mallitarinasta. Harré (1983, 273) puhuu yleisestä tilanteesta, jossa yksilön julkisesti esittämät uskomukset itsestä eroavat todellisista sisäisistä pyrkimyksistä. Tämä lienee tuttu tilanne meille kaikille: Emme aina uskalla tuoda omia, todellisia mielipiteitämme julki leimaamisen pelossa. Voisiko olla, että tämä ristiriita sisäisten pyrkimysten ja julkisesti esiintuotujen ajatusten välillä on koulussamme suuri? Voisiko olla, että julkistamisvaihe koulussa on vaikeaa? Tämän ajatuksen taustalla on Leppälän ja Päiviön (2001, 90) tekemä havainto moraalijärjestyksen hyveestä, tavallisuudesta ja paheista, erikoisuudesta ja radikalismista. Toisaalta, Kylteri-lehden juttu

Jukka Kajanista kertoo myös sen, että erilainen ajattelu voi saada hyväksynnän opiskelijoiden keskuudessa. Muutenhan Jukasta ei varmasti lehteen olisi kirjoitettu. Mielenkiintoista olisi tutkia sitä, mitkä tekijät määrittävät kauppakorkeakoulussa määrittävät sen, saako erilaisuudesta hullun vai neron merkin.

Persoonallisessa identiteettiprojektissa yksilö siis etsii omasta elämästään elementtejä, joilla hän kiinnittyy moraalijärjestykseen itseään ilmaisevalla tavalla. Samalla hän altistuu ja altistaa itsensä kritiikille, mikäli persoonallinen kiinnittyminen on ristiriidassa moraalijärjestyksen ehdottamien hyveiden kanssa. Persoonallista otetta ilmaiseva kiinnittyminen kollektiiviseen mallitarinaan ja moraalijärjestykseen saattaa muuttaa moraalijärjestystä, tai jopa vahvistaa sitä, mikäli poikkeava näkemys joutuu yhteisössä marginaaliin.

Mallitarinan muunnelmat: ”pääaineklaanit” heimon sisällä

Tätä kappaletta johdattaa henkilökohtainen kokemukseni moraalijärjestyksen sisällä luovimisesta. Kuvaan opiskelua johtamisen ”pääaineklaanissa”. Klaanin toimintaa ohjaavat muunnellut hyveet ja paheet yleisestä moraalijärjestyksestä. Koen, että omakohtainen esimerkki on tässä paikallaan: olihan oma kokemukseni opiskelusta motivaatio tämän tutkimusaiheen valitsemiseenkin. Samalla ymmärrän, että tieteellisen tutkimuksen tarkoitus ei ole kertoa itsestään, vaan itseä kiinnostavasta aiheesta. Koen, että alla oleva kuitenkin linkittyy tutkimusaiheeseen luontevasti.

Olen itse huomannut, että koen häpeää puhuessani huonoista arvosanoista tai etten ole osannut vastata kysymykseen, ”*millaisia töitä saat noilla opinnoilla?*”. Häpeän tunne esiintyi vahvasti ensimmäisen vuoden ja pääaineen opintojen alussa. Ylijoki (1998, 142) kertoo, että identiteettiprojektit ovat samalla emotionaalisia projekteja, joihin liittyy sekä negatiivisia että positiivisia tunteita. Väitänkin, että häpeän tunteeni on johtunut heikosta sosiaalisesta identiteetistä ts. huonosta kiinnittymisestä heimomme moraalijärjestykseen. Oma suhteeni johtamisen opiskelijana yleiseen moraalijärjestykseen on ollut Päiviön ja Leppälän (2001, 100) kuvailema ”viharakkaus” -suhde. Päiviö ja Leppälä (mt.) kuvailevat, kuinka johtamisen opiskelija etsii paikkaansa moraalijärjestyksen sisällä. Tyypillisesti johtamisen opiskelija pyrkii löytämään yhteyden työelämäänsä henkilöstöjohtamisen ammattilaisena. Leppälän ja Päiviön (2001, 101) mukaan käy kuitenkin usein niin, että tämä haave karisee noviisin alkaessa suhtautua opintoihin muuna kuin välineenä

työpaikkaan. Keskiöön ammatillisuuden, matemaattisuuden ja faktapohjaisuuden sijasta nousevat omistautuminen, luovuus ja mielipiteet (mt.). Oma matkani kauppakorkeakoulun opiskelijana on kulkenut tätä polkua. Ensiksi oli tarve löytää opintojemme työelämäsidonnaisuus henkilöstöjohtamisen kautta. Tämän jälkeen totesin HR- ammattilaisuuden epäkiinnostavaksi ja lopulta hyväksyin, etten löydä selkeää uraputkea johtamisen opinnoista (Päiviö&Leppälä 2001, 100-101). Näin johtamisen opiskelijana olen ajautunut entistä kauemmaksi yleisestä moraalijärjestyksestä, jonka ykköshyve on työelämäsidonnaisuus (mt.).

Persoonallisessa identiteettiprojektissa olen pyrkinyt löytämään opiskelusta merkityksellisyyden. Heimon mallitarinassa paheellisena pidetty opiskelu opiskelun vuoksi on johtamisen pääaineessa onneksi hyväksyttyä, ”paheellinen hyve” (Leppälä&Päiviö 2001, 103). Toisaalta, jos tähän mennessä opinnoissa on täytynyt tehdä valinta suoritusmerkinnän ja toisen kurssin mielenkiinnon välillä, vaaka on kääntynyt suoritusmerkinnän saamiseen. Vaikka jokin aihe olisi mielenkiintoisempi, tylsän kurssin kasaan saaminen on ollut tärkeämpää. Lisäksi, olen valinnut monipuolisen osaamisen hyvettä mukaillen sivuaineeni, laskentatoimen ja yritys juridiikan. Valintaa tehdessäni perustelin itselleni, että työelämä arvostaa näitä taitoja, vaikkein itse niistä ollut kiinnostunut. Olen siis kokenut moraalijärjestyksen normatiivisen voiman.

Johtamisen opiskelu on siis lopulta ollut muuta, kuin yleisessä moraalijärjestyksessä. Johtamisen opiskelijana olen kiinnittynyt johtamisen oppiaineen ”klaanin” (ks. Leppälä&Päiviö 2001) paheellisiin hyveisiin: Opiskeluun opiskelun vuoksi, vaikeaan sovellettavuuteen ja pehmeään osaamiseen (Leppälä&Päiviö 2001, 103). Aina ennen kurssia, tai kurssin jälkeenkään en ole osannut artikuloida opintojeni hyötyä työelämään.

Fiktiiviset opiskelutarinat: Risto ”rahishärän” ja Heikki ”humanistin” kiinnittyminen mallitarinan hyveisiin ja paheisiin

Seuraavaksi kuvaan fiktiivisten opiskelutarinoiden avulla, mitä eri klaaneissa kiinnittyminen mallitarinaan voisi tarkoittaa. Idea tarinoista lähti kandiohjaajani Keijo Räsäsen ajatuksesta. Tarinat ovat itse kehittämiäni, fiktiivisiä, ja pohjautuvat omiin havaintoihini ja keskusteluihin kanssaopiskelijoiden kanssa. Ei ole sattumaa, että olen valinnut rahoituksen ja johtamisen opiskelijat tarinoideni päähenkilöiksi. Rahoituksen opiskelijan suhde moraalijärjestykseen on melko mutkaton,

ts. rahoituksen opiskelussa moraalijärjestyksen hyveet ja paheet ovat lähes identtisiä kauppatieteilijän mallitarinan kanssa (ks. Leppälä&Päiviö 2001, 93; 47-52). Toisaalta, koen myös, että rahoituksen ”klaani” on se, josta minulla on oman pääaineeni lisäksi paras tietämys. Olen keskustellut tämän kevään aikana kahden rahoituksen opiskelijan kanssa pääaineen kulttuurista, ja olen tätä kautta lisännyt ymmärrystäni.

Kuten aiemmin jo kuvasin, johtamisen opiskelu ajautuu taas kauemmaksi yleisestä moraalijärjestyksestä ja sitä ilmentävästä mallitarinasta (ks. Leppälä&Päiviö 2001, 101; 103; 59-67). Johtamisen opiskelija joutuu muuntamaan mallitarinaa enemmän, rahoituksen opiskelija vähemmän. Tämän vuoksi kirjoitan Risto ”rahishärän” ja Heikki ”humanistin” tarinat.

Risto ”rahishärän” tarina

On lokakuun loppu, ja Risto istuu yritysviestinnän perusteiden luennolla. Lounaskeskusteluissa kavereiden kanssa on tullut selväksi, että tämä ei ole varsinaisia suosikkikursseja kenellekään. Keskustelussa vilahtaneisiin lausahduksiin on helppo yhtyä. Kurssi ei tarjoa mitään konkreettista, se on pehmeää asioiden pyörittelyä. ”Nää on näitä kursseja, missä pärjäis ihan maalaisjärjellä”, toteaa eräs keskustelijoista. Kirjoittamista on paljon, jota Risto tovereineen ei sulata alkuunkaan. Laskemaanhan tänne tultiin, kirjoittaminen on aikamoista ajanhukkaa. Risto tähtää rahoitukseen keväällä, se on täällä ”siisteintä”, arvostetuinta ja haastavinta. Sen vuoksi myös tämä yritysviestinnän kurssi on suoritettava hyvin arvosanoin ja kunnialla, vaikka aihe ei kiinnosta yhtään. Hyvät arvosanat nimittäin mahdollistavat rahoitukseen sisäänpääsyn keväällä.

Rahoitukseen pääsemisen rima on korkealla. Risto on edellisvuodelta kuullut, että 300:sta mursuopiskelijasta 120 tavoitteli paikkaa auringossa. Rahoitukseen valittiin lopulta 60 opiskelijaa. Mursuvuoden kevät on siis työntäyteinen. Viidennessä periodissa Risto suorittaa vielä tilastotieteen perusteet, koska sen avulla valintaan vaikuttavaa painotettua keskiarvoa pystyy nostamaan. Uupumus meinaa iskeä toukokuuisena iltapäivänä. Riston mielessä kuitenkin kiiltää varma työpaikka ja hyvä ansiotaso rahoitusallalla. ”Tämä työ palkitaan siinä vaiheessa”, hän ajattelee. Lisäksi Risto tietää, että myös tuleva työ on hektistä ja vaatii paineensietokykyä. Opiskelu siis Riston mielestä valmistaa jo hyvin tulevaan työelämään.

Hypätään ajassa eteenpäin. On toisen opiskeluvuoden kolmannen periodin alla oleva tenttiviikko. Risto on päässyt kovan karsinnan jälkeen rahoituksen pääaineeseen, ja on valtavan ylpeä siitä. Riston keskiarvo 4,75 riitti hyvin rahoituksen pääaineeseen. Kurssit ovat sujuneet menestyksekkäästi. Ainoana tahrana on ensimmäisen jakson Corporate Finance -kurssin arvosana, nelonen. Moni Riston kaveri sai kurssista vitosen, ja miestä kismittää kilpailussa kakkoseksi jääminen. Välillä toisaalta Ristoa ahdistaa se, että opiskelijoiden välillä on niin kova kilpailu. Risto tietää, että yksikin heikompi arvosana lisää saattaa pudottaa hänet kilpailusta halutuista työpaikoista. Investointipankit ja konsulttitoimistot vaativat työhaastatteluissa opintomenestyksen esittämistä. Siksi tuleva kevät on painettava kahta kauheammin töitä. Uraputki ei odota epäonnistujia. Riston on helppo samaistua kanssaopiskelijoiden draiviin: asioita on turha jäädä pyörittelemään, kun jo seuraava kurssi odottaa oven takana. Heti periodin alussa on oltava valmis tarttumaan uusiin haasteisiin.

Kolmannen vuoden keväällä Risto istuu kandiseminaarin aloitusluennolla. Hän pohtii kandin aihettaan. Samalla Ristoa mietityttää jatko rahoituksessa myös maisterivaiheessa:

–”Onko pitkät, armottomat työpäivät minua varten? Palkka olisi varmasti kohdillaan, mutta kiinnostavatko nämä aiheet minua niin paljon?”. Risto on kuullut pankin excursiolla käydessään, että kymmentuntiset työpäivät ovat siellä normaaleja. Risto on ollut aina joukkuepelaaja, ja häntä on alkanut ärsyttää entistä enemmän kilpailu työpaikoista. Eikö opiskelukavereilla ole muuta mielessä? Risto tietää kuitenkin pelin hengen, ja ajattelee, että asiasta on turha valittaa. ”Itsehän olen polkuni valinnut”, hän ajattelee. Risto on selvittänyt tiensä arvostetuimpaan pääaineeseen, ja on valmis käymään tien loppuun. Risto miettii omaa onnellista asemaansa toisiin pääaineisiin verrattuna. ”Pehmeillä asioilla, kuten johtamisen opiskelulla, ei työllisty”, Risto ajattelee. Aiheet voisivat olla mielenkiintoisia, mutta teoriapainotteisuus ja asioiden pyörittely eivät johda mihinkään kovaan osaamiseen. Lisäksi Ristoa ei kiinnosta HR-tehtävät, joihin uskoo johtamisen opiskelun valmistavan.

Työnantajalle on oltava tarjolla konkreettinen paketti omasta osaamisesta, ja sen hän on onnekseen fiksusti hankkinut lukemalla rahoitusta. Lisäksi Risto miettii, että Aallon Kauppiksen rahoituksen lukijalla on hyvä maine työnantajien silmissä. Risto havahtuu mietinnästään kanssaopiskelijan kysymykseen: ”Voisiko kandin tehdä laadullisena tutkimuksena?”. Seuraa hiljaista hymistelyä ja merkitseviä katseita, joihin Risto kaverinsa Teemun kanssa yhtyy. ”Tulitkohan sä väärään kandiseminaariin”, heittää joku humoristisella sävyllä. Kaikki yhtyvät nauruun, myös kysymyksen esittäjä.

Heikki "humanistin" tarina

On syyskuu ja mursuvuosi on pyörähtänyt käyntiin. Heikki on yksi niistä onnekaista, joka on selvittänyt kovan karsinnan ja päässyt Aalto-yliopiston kauppakorkeakouluun.

Ensimmäisen syksyn opintoihin kuuluu laskentatoimea, markkinointia, taulukkolaskentaa sekä yritysviestintää. Heikki huomaa innostuvansa markkinoinnista ja yritysviestinnästä. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden keskuudessa hän tuntee itsensä outolinnuksi. Muut tuntuvat puhuvan "kovista aineista". *"Et sä vaan työllisty mihinkään, jos luet jotain yritysviestintää". "Ei siinä oo mitään konkreettista". "Joo mä nyt kirjoitin siihen esseeseen jotain diipadaapaa"*. Laskentatoimen ja taulukkolaskennan kurssit hän kyllä suoritti kunnialla läpi, mutta eivät ne kiinnostaneet. Sen sijaan yritysviestinnän luennot ja aiheet olivat mielenkiintoisia. Kanssaopiskelijat eivät vaan tunnu arvostavan samaan tapaan kurssia. Heikki alkaa tosissaan miettiä, onko hän tullut oikeaan paikkaan.

Heikki on ollut aina kiinnostunut historiasta ja kulttuurista, mutta alkaa hyväksymään, että pärjätäkseen liike-elämässä on opittava jotain vähän konkreettisempaa. Heikki onkin ylpeä, sillä hän on oppinut käyttämään Exceliä. Hän on myös tuotantotalouden kurssilla saanut hyvän ymmärryksen arvoketjujen johtamisesta. Kansantaloustieteessä on kerrattu kysynnän ja teorian mallia. Heikistä alkaa tuntua, että historian ja kulttuurin voisi jättää sitten vapaa-ajalle. Hän tuntee kuuluvansa porukkaan puhuessaan kurssiarvosanoista ja oppimistaan työelämätaidoista.

On johtamisen perusteiden luento, maaliskuinen kevätpäivä paistaa Otaniemen U2-salin ikkunasta. Heikki on innoissaan avausluennolla. Kurssin aiheet; persoonallisuus ja motivaatio, ryhmät ja tiimityöskentely, henkilöstön kehittäminen, muutoksen johtaminen ja johtajuus kuulostavat äärimmäisen mielenkiintoisilta. Heikki pohtii omaa tähänastista opiskeluaan. Hänelle on muodostunut kuva, että teoreettisuudella tai pehmeillä arvoilla on vaikea työllistyä. Heikki alkaa mielessään pohtia kurssin aiheiden yhteyttä työelämäään. Mihin johtamisesta valmistuu? Mieleen tulevat ensiksi tittelit HR-trainee ja henkilöstöjohtaja, enempää Heikki ei keksi. Hän epäilee, onko johtaminen tulevaisuuden kannalta järkevä investointi. Samalla mielessä pyörivät kysymykset: *"Miten perustella tämä valinta kavereille?", "Mitä hyötyä näistä opinnoista on?", "Mikä minusta sitten tulee isona?"*. Näihin kysymyksiin Heikki ei osaa vastata. Se vähän häntä hävettää. Heikki ei kuitenkaan halua myöskään hiljentää innostustaan. Toukokuussa hän valitsee johtamisen pääaineekseen.

Tähän asti tutkimuksessani identiteettiä on tutkittu tarinallisen viitekehyksen kautta. Opiskelijat ovat tutkimushaastatteluissa kuvanneet opiskelukokemuksiaan, ja eri opiskelijoiden kertomuksista on rakennettu mallitarina kuvaamaan ihanneopiskelijaa. Vaikka narratiivinen lähestymistapa on tuottanut hyödyllistä tietoa identiteettitutkimukseen, se ei ole aukotonta. Bamberg (2011) kritisoi narratiivisen lähestymistavan tulkitsevan elämää vain tekstien kautta. Bamberg (2011, 5) kertoo esimerkin opiskelijatarinasta, jossa opiskelija valitsi jättää kertomatta ystävänsä kuoleman ja syöpädiagnoosin osana elämäntarinaansa. Bamberg (mt.) jatkaa, että olennaisia kysymyksiä nousee esiin: Kuinka tärkeitä nämä kaksi asiaa olivat? Mitä asioita jätetään kertomatta, mitä halutaan kertoa? Mistä identiteetti rakentuu ja milloin identiteetti alkaa? Käsittääkö identiteetti ja käsitys itsestä koko elämän mitan – kaikki koetut kokemukset? Onko identiteetti muistojen virtaa, niiden muistojen, joita haluamme muistella?

Bamberg esittää olennaisen hypoteesin: Saattaa olla, että kertojan huomio kiinnittyy tapahtumiin, jotka ovat yhteydessä oman elämäntarinan aiempiin käännteisiin. Tarinan tapahtumissa voidaan korostaa hetkiä, joilla on muovattu itseä erityiseksi tai ainutlaatuiseksi (ja myös jokapäiväiseksi tai tavalliseksi).

Bambergin (2011) aiempi esimerkki tilanteista, missä jätämme kertomatta jotakin, on mielenkiintoinen. Se sopii mielestäni linkiksi moraalijärjestyksen käsitteen kanssa: Moraalijärjestyshän sisältää myös asiat, joista yhteisössä ei sovi puhua. Eheän identiteetin rakentamisessa katseemme kiinnittyy vain tiettyihin tapahtumiin tarinan juonenkuljettajana. Haluankin syventää seuraavaksi tutkimustani niihin hetkiin, joista tarinoissa ei aina puhuta.

Menneisyyttä kuvaavat narratiivit, kertomukset omasta opiskelusta ovat siis vaillinaisen kuvaus arjen toiminnasta. Kertomus etäännyttää siitä, mitä tapahtui ja kuka tai ketkä olivat lopulta toimijoina eri tilanteissa. Kuvatessaan omaa tarinaansa henkilö pyrkii Bambergia (2011, 7) mukaillen rajaamaan ja korjaamaan omaa identiteettiään. Tämän ollessa tavoitteena, katse kiinnittyy vain tiettyihin asioihin. Identiteetin tulkitseminen vain narratiivisesti rajaa tarkastelun kertojan kykyyn kuvailla asioita. Tämän rajauksen seurauksena arkipäiväiset tilanteet, joissa identiteettiä rakennetaan ja esitetään jäävät tarkastelun ulkopuolelle (mt.)

Esitänkin, että narratiivinen tutkimus ei sinällään riitä identiteettiä tutkittaessa. Narratiivisessa otteessa kyky kertoa omasta identiteetistä sarjana tapahtumia jättää huomiotta sen, kuinka jokapäiväinen elämämme todellisuudessa tapahtuu ilman kertojan linssettä. Narratiivisuudessa kertoja Bambergin (2011, 14) mukaan antaa huomion ”reflektoidulle elämälle”, ”eletyn elämän” sijasta.

Ratkaisuksi narratiivisen lähestymistavan ajatukselle elämästä sarjana kerrottuja tapahtumia hän (Bamberg 2011, 15) nostaa keskiöön arjen pienet tarinat (eng. small story). Tästä oletuksesta, identiteettiämme muokataan arjen keskustelutilanteissa, vuorovaikutuksessa.

Näin ollen tarvitsin uusia käsitteitä identiteetin ja ”eletyn elämän” tutkimiseen. Seuraavaksi esittelenkin käytänteen käsitteen.

Käytänne ja käytännöllisen toiminnan muoto: Toistuvat tavat tehdä ja puhua muokkaavat identiteettiä

Narratiivisen lähestymistavan heikkoutena on siis pidetty sitä, että narratiiviset kertomukset ovat vain esityksiä maailmasta ja niissä olevista identiteeteistä (Bamberg 2011, 16). Siksi haluan tarkastella sitä ympäristöä, jossa kauppatieteilijän mallitarinaa ja sen muunnelmia tuotetaan. Moraalifilosofi Alasdair MacIntyren sanoin (Ylijoki 1998, 139 mukaan) käytännön toiminta on yhteisön hyveiden toteuttamisen näyttämö. Ymmärrän MacIntyren käytännön tarkoittavan ”käytännöllisen toiminnan muotoa”. Se on Räsänen (2014, 8) mukaan ”*jollekin elämäalueelle vakiintunut inhimillisen toiminnan kokonaisuus, joka siirtyy siihen osallistuvilta toisille ja samalla muuntuu*”. Kauppatieteellinen koulutus Aalto-yliopistossa on tällä terminologialla käytäntö, josta uskon MacIntyrenkin puhuvan.

Käytän lisäksi sanoja käytänne, toimijuus sekä käytännöllinen toiminta kuvaamaan niitä voimia, jotka ohjaavat opiskelijaa toimimaan tiettyyn suuntaan. Tutkimusnäkökulma on käytäntöteoreettinen. Nicolini, Gherardi ja Yanow (2003) puhuvat Korpiahon (2014, 38) mukaan näkökulmasta ja sanastosta, jotka korostavat maailman rakentumista relationaalisesti: vuorovaikutuksen, suhteiden ja paikallisuuden kautta. Tarkastelussani on siis selkeä ontologinen näkökulma. Uskon, että opiskelija rakentaa itseään ja oppimiskokemustaan suhteessa muihin.

Tässä kappaleessa kuvaan tarkemmin käyttämiäni käsitteitä. Räsänen ja Trux (2012, 55) kuvaavat sanaa *käytänne* näin: ”*inhimillistä ja materiaalista toimintaa, jossa samat tai lähes samat tekemisen*

tavat toistuvat tietyssä paikassa tai tietyn, kyseistä toimintaa harjoittavan yhteisön tai verkoston parissa". Räsänen ja Truxin mukaan käytänne on luonteeltaan sosiaalinen, se opitaan ja omaksutaan muilta (mt.). Käytänne ei siis ole persoonallinen tapa toimia (mt.). Käytänne kuitenkin pysyy aktiivisena vain yksilöiden toteuttaessa sitä. Esimerkiksi johdannossa kuvattu opettajakeskeinen luennointityyli pysyy valtavirtana niin kauan, kuin opiskelijat ja opettajat toteuttavat sitä yhteisymmärryksessä.

Käytänne on ajallisesti, tilallisesti ja historiallisesti paikantunut (Katila 2015, 132-133). Esimerkkinä Katila (mt.) käyttää bussimatkustamista: *"Puhun bussimatkustamisesta Helsingin sisäisessä liikenteessä 2010-luvulla. Tämä bussimatkustamisen käytäntö (huom. Katilan käytäntö=käytänne) poikkeaa bussimatkustamisen käytännöstä Lontoossa, Delhissä ja Kuopiossa sekä bussimatkustamisen käytännöstä lapsuuteni Helsingissä"*. Yliopistokontekstiin asettaen: luentoja on varmasti kaikissa Suomen yliopistoissa, mutta *luennointikäytänne* vaihtelee riippuen yliopistosta tai yliopiston sisällä riippuen kurssista.

Käytännettä kuvaa hyvin sana tiedostamattomuus. Emme tunnista meitä ohjaavia käytänteitä, jos emme pysähdy pohtimaan niitä. Kuten Janina da Silva (2014,6) gradussaan toteaa: *"Yliopisto vilisee käytänteitä, vakiintuneita ja jaettuja toiminnan tapoja, jotka vievät meitä mukanaan – pahimmillaan kuin pässiä narussa. Käytänteet vievät ja opiskelijat vikisevät"*. Da Silva puhuu tutkimuksestaan (2014, 7) verraten sitä virtaavaan jokeen. Hän hyppää välillä joen virrasta ulos, mutta pysyttelee kuitenkin rannan tuntumassa, jotta näkee joen kuhinan. Välillä on taas sukeltettava takaisin arjen käytänteiden pyörteisiin. Minusta tässä on oiva analogia, kuinka käytänteet meihin vaikuttavat. Jos emme hyppää välillä pois, "rannalle", emme näe mitä arjessamme tapahtuu.

Emme usein tiedosta, mitä teemme. Käytänteisiin voidaan uppoutua miettimättä niitä tarkemmin. Toisaalta, niistä voidaan ottaa myös tiedostaen etäisyyttä (Da Silva 2014, 28-29). Olemmeko siis käytänteiden orjia, vai onko meillä tilaa toimia niiden sisällä toisin?

Korpiahon (2014) väitöskirjaa lukiessani huomaan kiinnostuvani toimijuuden käsitteestä. Käytänteiden keskellä on aina subjekti, joka yrittää luovia käytänteiden verkossa (Korpiaho 2014, 39). Subjekti, joka innostuu, kyllästyy ja hämmentyy (mt.). *Toimijuus* on Korpiahon mukaan (2014, 17):

- subjektin tietoisuutta omasta tilanteestaan
- tarkoituksenmukaisuutta toiminnassa
- voimaa ja kykyä rakentaa vaihtoehtoisia tulkintoja toiminnalle

Toimijuus on siis yksilön, subjektin kykyä ottaa tilaa ja kyseenalaistaa käytänteitä. Toimijuus voi olla heikkoa tai vahvaa. Kun yksilön toimijuus on vahvalla tasolla, hän pystyy ottamaan tilaa vallitsevien opiskelukäytänteiden sisällä. Heikossa toimijuudessa yksilö on ”virran vietävänä”, hänen opiskelunsa on selviytymistä annetuissa raameissa. Korpiaho (2014, 17) toteaa, että opiskelijoita voidaan tukea vallitsevien opiskelukäytänteiden tunnistamisessa, joka taas auttaa oman persoonallisen opiskeluotteen löytämisessä. Rannalta arkiseen toimintaan saa näkökulmaa. Kun tiedostaa itsen vaikuttavat voimat sosiaalisessa kontekstissa, osaa niihin suhtautua kriittisemmin ja löytää tilaa toimia toisin. Opiskelija siis altistuu käytänteille joka tapauksessa. Altistuminen ei tarkoita alistumista. Käytänteet eivät määrää sitä, kuinka hänen tulee toimia (Korpiaho 2014). Käytänteiden verkostossa on aina subjekti; Subjekti, joka yrittää selvitä eri käytänteistä, joka nauttii käytänteistä, välttää tai vastustaa niitä (Korpiaho 2014, 39) Tilaa toimia mallitarinasta ja valtavirrasta poiketen löytyy.

Mitä nämä käytänteet sitten ovat konkreettisesti? Taustaksi Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun käytänteille tarjoan tieteenalojen historiallisen jaottelun. Biglan (Ylijoki 1998, 56 mukaan) puhuu tieteenalojen ”isojaosta” neljään eri ryppääseen: kova-puhdas, kova-soveltava, pehmeä-puhdas, pehmeä-soveltava. ”Kova” sanana viittaa Kuhnin ajattelun paradigmaattisuuteen: kovilla aloilla vallitsee suuri yksimielisyys alan ydinkäsitteistä, metodeista ja teorioista. Pehmeiltä aloilta tämä yksimielisyys puuttuu. Toisaalta soveltava-puhdas -ajattelu viittaa siihen, onko alan tarkoitus käytännön sovellutuksissa vaiko itse ilmiön tarkastelussa teoreettisesti (Ylijoki 1998,60-61). Kauppatieteellisen heimon ”reviirillä” kaikkia pääaineita ei voi lokeroida johonkin neljästä vaihtoehdosta. Hallitsevat pääaineet, ja moraalijärjestyksessä korkeinta arvostusta nauttivat numeraaliset aineet, kuten rahoitus ja laskentatoimi voidaan sijoittaa kova-soveltava alueelle (Mäkinen 2005). Tällä alueella heimon tavoitteena on Ylijoen (1998, 61) mukaan uusien tuotteiden ja tekniikoiden kehittäminen. Heimot ovat myös yrittäjähenkisiä ja kilpailuhakuisia ja yhteistyö yritysten kanssa on tiivistä ja arvostettua (mt.). Heimollemme ominaista teorian välttämistä, yrityselämään tähtäämistä, käytännönläheisyyttä ja suoritusorientaatiota voidaan ymmärtää tämän jaottelun pohjalta paremmin.

Käytänteisiin käsiksi

Pyrin nyt nimeämään ja kuvaamaan käytänteitä, joihin osallistumme Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa. Tarkastelen nimenomaan käytänteitä, joiden uskon olevan yhteydessä Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun moraalijärjestykseen. Tunnistan, että tässä kohtaa liikun vaarallisilla vesillä. Ensinnäkin, joudun rajaamaan omaa tarkasteluani. Rajaan sen tässä tutkielmassa ”koulun sisälle”. Koen, että olematon kokemukseni KY:n toiminnassa tai yrityssuhteiden parissa rajaa tarkasteluani. Tiedostan, että tällainen valinta jättää väistämättä käytänteitä ulkopuolelle, jotka ovat merkittäviä kauppatieteellisen opiskelijan identiteetille.

Toisekseen, pohdintani perustuu kokemuseräiseen tietoon opiskeluyhteisön jäsenenä. Tämä saattaa vääristää ja vääristää näkemyksiäni. Kolmanneksi, en pysty osoittamaan suoraa korrelaatiota käytänteiden ja moraalijärjestyksen välille. Etenen siis hyvin spekulatiivisella tasolla. Näistä rajoituksista huolimatta koen olennaiseksi käydä ”käytänteisiin käsiksi”. Moraalijärjestys ja sen ilmentymä, mallitarina, syntyy opiskelijoiden arjessa. Käytänne on oiva sana kuvaamaan arjen toimintaa, ja sen pelkkä teoreettinen tarkastelu on mielestäni tässä yhteydessä riittämätöntä.

Tässä kappaleessa nimeän käytänteitä, ja yritän linkittää niitä tiettyihin moraalijärjestyksen hyveisiin tai paheisiin. Ensimmäisenä käytänteinä nostan esiin ainejärjestöjen roolin moraalijärjestykselle. Ainejärjestöjen tärkeä tehtävä on ylläpitää hyviä yrityssuhteita. Pikaisella vilkaisulla Ky Financelta tulleisiin sähköposteihin maaliskuun aikana 12/19 saapuneesta mailista oli työnhakuun liittyviä (työtarjouksia, hakijakoulutusta). Itse opiskeluun liittyi yksi sähköposti, kertoen ITP-ohjelman hakuinfoillasta. Ainakin KY Financen tavoitteet näyttäisivät suuntautuvan enemmän valmistumisen jälkeiseen aikaan ja opiskelijoiden työelämään suuntautumisesta tukemiseen. Leppälän ja Päiviön (2001, 90) kuvailemat hyveet yritysmaailmaan ja uraan suuntautumisesta tulevat tässä mielestäni hyvin ilmi. Voi myös ajatella, kannustaako ainejärjestöjen vahva yritys yhteys hyveisiin kuten suorittaminen, nopea valmistuminen ja tehokkuus.

Koulussamme on lisäksi erittäin näkyvä *Career Service* – palvelu: Käytänne tarjota opiskelijoille työpaikkoja ja työnhaun koulutusta lienee yhteydessä hyveeseen tutustua työelämään jo opintojen aikana. Kuukausittaisessa infomailissa huhtikuulta ilmoitetaan seuraavista tapahtumista: Aalto in the Game -pelialan rekrytointitapahtuma, LinkedInin käyttö työnhaussa -koulutus, Maisterien uraseurannan valtakunnallisten tulosten julkistustilaisuus sekä BIZ Career Coffee. Maaliskuun

tapahtumia olivat mm. Tenttaa työnantajaa – Information and Service Management, Life after Graduation -urailtapäivä ja ”Recognize your key competences and make an attractive vision for your future”. Career Service – toiminta näyttäisi siis olevan aktiivista, kuukausittain on tarjolla useita työelämään linkittyviä tilaisuuksia.

Suorituskeskeisyyden ja dynaamisuuden hyveet voivat olla yhteydessä palautekäytäntöeseen. Yksilöllistä palautetta koulussamme suositaan verrattain vähän: massakurssien arvioinnin selkeys ja vähäisempi työtaakka arvioijalle lienee prioriteetti. Jos kuitenkin ei tiedä, missä on mennyt vikaan, on helppo vain ”tyytyä kohtaloonsa” ja jatkaa eteenpäin seuraavalle kurssille. On vaikea motivoitua sisäisesti ja oppia virheistään, jos kurssin jälkeen saatava arvosana on ainoa palaute. Mari Simolan (2005, 37-38) gradu käsittelee opiskelijapalautetta osana kylterin hyvinvointia. Opiskelija kirjoittaa KY-forumille *”Yksi tapa, jolla aineet voisivat osoittaa yksilönkunnioitusta ja erilaisuuteen kannustamista, olisi palautteen antaminen. Nyt kurssista saatava palaute kiteytyy lukuun 40 ja 100 välillä. Jos saisin sanallista palautetta, parannusehdotuksia ja kannustusta kuuskymppisen saatuani, saattaisin olla jopa tyytyväisempi epäonnistumiseeni tuolla kurssilla kuin johonkin suoritukseen josta ilmestyy kasiviton oodiin. Valitettavasti aineiden resurssipula rajoittaa henkilökohtaisen palautteen antamista. Sitä sopisi kuitenkin tarjota halukkaille osana oppimisprosessia. Vastaanotolle voi toki mennä keskustelemaan ja toisinaan sitä hyödynnänkin, mutta mielestäni henkilökohtaisen palautteen antamisen pitäisi olla opettajalähtöisempää ja automaattisesti jokaiseen osasuoritukseen kuuluvaa—*”. Palautteen saaminen jää usein opiskelijan omalle vastuulle, sitä on konkreettisesti haettava opettajalta vastaanottotunnilta. Tätä samaa aihetta käsitelimme rahoituksen opiskelijan ehdottamana Management Communicationin kurssitehtävässä keväällä 2017. Esimerkissä kuvattu pistekeskiarvo on muuttunut suoraan arvosanaksi, mutta muutoin vaikuttaa siltä, että palautekäytänne ei ole muuttunut.

Haluan myös tarttua *kurssikäytäntöeseen*. Yleistäen, kauppakorkeakoulun kurssit sisältävät paljon omaksuttavaa asiaa. Korpiaho (2005, 229) viittaa Ahosen (1997) havaintoon, että kauppatieteissä vallitsee perustavanlaatuinen ongelma kurssisisältöjen ja opiskelijoiden oppimiskyvyn välillä. Ymmärrän tällä tarkoitettavan liian laajoja kurssisisältöjä, joiden omaksumiseen ei ole annettavassa aikaraamissa riittävää mahdollisuutta. Termit ”paljous” ja ”laajuus” eivät ole objektiivisesti arvioitavissa, eivätkä huomio yksilöiden kykyjen eroja. Yritän kuitenkin valottaa asiaa esimerkillä Johdon laskentatoimen (II) kurssilta tältä keväältä (2017). Kolmen ensimmäisen kurssiviikon aikana opetussisältö oli seuraava: 26 tehtävää, yksi harjoituspaketti, 6 luentoa ja 6 ”harkkaluentoa”.

Tehtävät eivät olleet pakollisia, mutta käytännössä välttämättömiä pakollisen harjoituspaketin suorittamiseksi. Voi pohtia, kuinka paljon käytänne kannustaa vain suorittamaan annetut tehtävät, ja kuinka paljon syventymään itse aiheeseen. Tämä saattaa oppimisen sijasta johtaa huoleen, kuinka saada kurssi ylipäättään kasaan (Korpiaho 2005)

En väitä, että kaikki kauppakorkeakoulun kurssit olisivat tämänkaltaisia. Mielenkiintoista on pohtia kuitenkin, miksi kurssi säilyy samanmuotoisena vuodesta toiseen, vaikka opiskelijat ovat kokeneet kurssin työmäärän liian suureksi. Voi olla, että palautteen antaminen ja opintojen kehittäminen eivät ole työelämään suuntaavalle kauppatieteilijälle järkevää ajankäyttöä.

Mikä rooli on opiskelijoiden omalla toiminnalla moraalijärjestyksen uusintamisessa? Tämän käytänteen nimi voisi olla kauppatieteilijöiden *keskustelukäytänne*. Keskityn siis arjen tapoihin puhua asioista tietyllä tavalla. Selkein oma kokemukseni on erottelu ”kovien” ja ”pehmeiden” aineiden välille. Kauppatieteilijän puheessa korostuu konkreettinen osaaminen, käytännönläheisyys ja työelämätaitojen oppiminen. Keskuudessamme on nähdäkseni selkeä käsitys, että tätä tarjoavia pääaineita ovat rahoitus, laskentatoimi ja myös jossain määrin Business Technology. Pehmeän osaamisen, pyörittelyn ja teoreettisuuden puolelle puheessa kääntyvät ainakin johtaminen, markkinointi ja yritysviestintä. Opiskelijat arvostavat nähdäkseni niitä pääaineita korkeammalle, joissa on mahdollista nähdä yhteys opitun ja työelämän välille. Viitataan tässä Päiviön (2008, 67-68) ajatukseen työelämäsidonaisuudesta kauppatieteiden opintojen ykköshyveenä. Pääaineet tai aiheet, joissa tätä yhteyttä ei nähdä, muistuttavat moraalijärjestyksen (Leppälä&Päiviö 2001, 90) paheista: vaikeasta sovellettavuudesta, hyödyttömyydestä ja teoreettisuudesta. Korpiaho (2005) tutki opiskelijoiden verkkokeskustelua tenttikäytänneestä kauppakorkeakoulussa. Korpiahon (mt.) mukaan opiskelijat kauppakorkeakoulussa odottavat tiedon tulevan käyttökelpoisessa ja kontrolloitavassa muodossa. Tutkitussa verkkokeskustelussa nousi ilmi jako pehmeiden ja kovien aineiden kesken. Keskustelijat vieroksuivat sellaista tenttikäytännettä, jossa oli mahdollista hyödyntää omaa kielellistä kyvykkyyttä, luovuutta ja älyllistä mielikuvitusta (Korpiaho 2005). Opiskelijat keskustelussa ryhmittelivät pääaineet tenttien perusteella ”säveltämisspääaineisiin” (subjects of composing) ja ”tietämyksen” pääaineisiin (subjects of knowing) nimeämättä niitä kuitenkaan tarkemmin (Korpiaho 2005, 231). Puhe ”kovista” ja ”pehmeistä” pääaineista on verrattavissa mielestäni tähän jakoon. Säveltämisspääaineet (pehmeät) ja ”tietämyksen” pääaineet (kovat) eivät ole koululaitoksen tekemiä (Korpiaho 2005). Miksi me ylläpidämme tätä jakoa keskenämme? Vastaukseksi Korpiaho (2005, 231) tarjoaa kauppatieteellisen koulutuksen

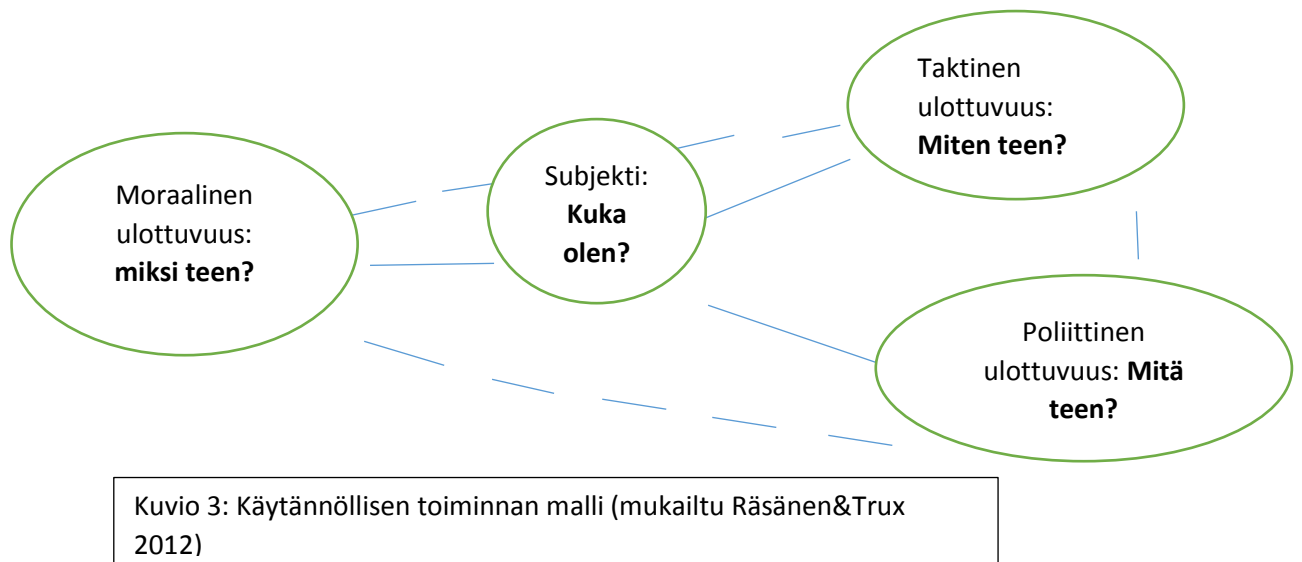
houkutusta: Tiettyjen pääaineiden kautta nähdään parempi yhteys liike-elämän realiteetteihin. Opiskelija tunnistaa, mitkä pääaineet tarjoavat tällaista opetusta ja hyvät uramahdollisuudet (mt.). On siis ymmärrettävän houkuttelevaa vieroksua ja väheksyä sellaisia pääaineita, jotka eivät tarjoa suoraan yritys-elämään siirrettävää tietoa. Se, tekeekö se esimerkiksi johtamisen opiskelusta ”säveltämistä” tai vähemmän arvostettavaa, on toinen kysymys. Minulle johtamisen opiskelu on opettanut kriittistä suhtautumista liike-elämän käytänteisiin, ja koen sen yhtä arvokkaaksi tiedon muodoksi.

Männistön (2011, 47) haastattelupätkä vois mielestäni yhtä hyvin olla napattu opiskelijoiden kahvipöytäkeskustelusta:

”Tietysti sen takii (opiskelee), et mä saan sellaset paperit, jolla saa duunia, et se on se ykkösprioriteetti.---.-- kyl tärkeintä on se, että on jotain semmosii taitoi, millä saa valmistuttuaan duunii. Et muutenhan mä oisin voinu mennä just Taikkiin ja lukee jotain maalausta tai muuta vastaavaa, mikä on kivaa, mut mihin se sit vie elämässä?”

Käytännöllinen toiminta: mitä tavoittelemme opiskelullamme?

Mikä merkitys sitten käytänteillä on? Millaiseen suuntaan ne ohjaavat meitä toimimaan? Yhdyn tutkimuksessani käytäntölähtöiseen tutkimusperinteeseen, joka korostaa käytänteiden voimaa jokapäiväisen toimintamme jäsentäjänä, kokemusmaailmamme rakentajana sekä identiteetin muokkaajana (Korpiaho 2013). Tässä kappaleessa haluan herättää ajatuksia siitä, millaisia kysymyksiä opiskelijat arjessaan joutuvat ratkomaan. Esittelen seuraavaksi kauppakorkeakoulun opiskelua tutkineen MERI-ryhmän nelikohtaisen mallin.

Eri käytänteisiin, esimerkiksi kurssille osallistuessaan, opiskelija kohtaa nämä neljä kysymystä:

Miten teen tämän?

Mitä tällä haluan saavuttaa?

Miksi haluan saavuttaa tämän?

Kuka olen tai keneksi sitten haluan tulla (näillä keinoilla, tavoitteilla ja motiiveilla)?

(Korpiaho 2014, 41)

Näen tämän mallin mahdollisuutena pysähtyä refleктоimaan omaa opiskelua. Kuinka paljon käytänteet, joihin osallistumme, jättävät tilaa näiden neljän kysymyksen ratkaisulle? Olennaista on näiden kysymysten luoma merkitys opiskelulle. Korpiaho (2014, 48) ehdottaakin, että nämä neljä kysymystä kertovat eriasteisesti subjektin tietoisuuden tasosta ja voimasta toimia toisin. Opiskelijan toimijuus on heikoimmillaan, kun vaihtoehtomme on pohtia, miten teen tämän muiden määrittämissä raameissa. Parhaimmillaan toimijuus on moraalisesti motivoivaa, kun pohdimme kysymystä miksi teen tämän (mt.). Onkin mielekästä pohtia, miten koulumme moraalijärjestys ja sitä uusintavat käytänteet jättävät tilaa näille eri kysymyksille. Millainen tila yksilöllä on luovia moraalijärjestyksen sisällä, hyveiden ja paheiden ohjaamana?

Korpiaho (2007) reflektoi opettajakokemustaan hänen ja Keijo Räsäsen vetämältä Ammattitaidon kehittämiskurssilta. Kurssi järjestettiin toisen vuoden organisaatiot&johtaminen -pääaineen opiskelijoille. Kurssilla he käyttivät käytännöllisen toiminnan viitekehystä kysyen opiskelijoilta: Miten

voin opiskeluni suorittaa Helsingin (nyk. Aalto) kauppakorkeakoulussa? Mitä voin saavuttaa opiskeluillani? Miksi opiskelen kauppakorkeakoulussa, ja juuri tällä tavalla? (Korpiaho 2007, 253). Näiden kysymysten pohjalta opiskelijat kirjoittivat esseitä, keskittyen yhdessä esseevastauksessa johonkin tiettyyn ylläolevaan kysymykseen. Tärkeimmiksi taidoiksi (miten-kysymys) opiskelijat reflektioesseissään nostivat ajanhallinnan, kirjoittamisen taidon sekä tenttilukemisen taidon. Tärkeimmäksi nostettu taito, ajanhallinta, voi kieliä sekä koetusta kiireestä ja hektisyydestä, mutta toisaalta myös opiskelijoiden tarpeesta esittää itsensä moraalijärjestyksen hyveellisenä pidettynä tehokkaina opiskelijoina (Korpiaho 2007, 254). Kysymykseen mitä saavuttaa vastauksissa nousi useimmiten esiin ammatilliset intressit ja opiskelun jälkeinen aika (Korpiaho 2007, 255). Samaan aikaan useat opiskelijoiden kirjoituksista kertoivat ristiriitaisista tunteista ja suhtautumisesta liike-elämän ammattilaiseksi kasvamisesta (mt.) Esseevastaukset miksi-kysymykseen käsittelivät työn arvoja, työn ja perheen ristiriitaa, kauppatieteellisen koulutuksen merkitystä ja eri pääaineiden opiskelukulttuureja. Opiskelija kirjoittaa (Korpiaho 2013):

Jokaisella koululla on omat leimalliset arvonsa, joihin koulun opiskelijat samaistuvat. Esimerkiksi kauppakorkeakoulussa hyveinä ollaan yleisesti pidetty suorituskeskeisyyttä, tehokkuutta ja faktatiedon hallintaa. Vaikka näitä arvoja ei missään suoraan luetella, ne ovat silti kaikkien kauppakorkealaisten tiedossa. Nämä arvot ovat mielestäni luettavissa myös rivien välistä opinto-oppaasta, jossa mm. korostetaan koulun pyrkimyksiä olla Suomen johtava kauppatieteellinen yksikkö. Näistä kaikista arvoista voi nähdä yhteyden työnarkomaniaan, joka voi olla jo opiskeluaikana. Monet ihmiset omistautuvat täysin uralleen jo opiskellessaan. He vaativat itseltään huippuarvosanoja ja nopeaa valmistautumista. He tekevät paljon ja tehokkaasti”

Lopuksi pohdin, mitä opiskelulla halutaan saavuttaa, ja miksi. Moraalifilosofi Alasdair Macintyre (1981) puhuu Korpiahon (2014, 44) mukaan käytännön, kuten kauppatieteellisen koulutuksen Aalto-yliopistossa, sisäisistä ja ulkoisista *hyvistä*. Aiemmin tutkimuksessa olen puhunut *hyveistä*, ja on tehtävä eronteko näiden kahden asian välillä. *Hyvä* asia on se, joka harjoittamalla hyveitä saavutetaan. Sisäiset hyvät, kuten mielekäs oppiminen, henkilökohtainen kasvu ja ajattelutavan muutos ovat itsessään tavoittelemisen arvoisia asioita (Da Silva 2014, 35). Hyveet, kuten uteliaisuus, avoin mieli ja asioihin paneutuminen ovat keinoja päästä näihin asioihin käsiksi (mt.). Ulkoiset hyvät ovat välineellisiä hyviä. Esimerkkejä ulkoisista hyvistä ovat opintopisteiden saaminen, nopea valmistuminen, status, tutkinto tai työelämään sovellettavat työkalut (Korpiaho 2014, 45; Da Silva

2014, 35). Kauppakorkeakoulun kontekstissa hyveet, kuten suorittaminen ja tehokkuus voisivat olla yhteydessä nimenomaan ulkoisten hyvien saavuttamiseen.

Mitä tämä sisäinen hyvä kauppakorkeakoulun kontekstissa voisi olla? Mikä on oikea ulkoisten ja sisäisten hyvien asioiden suhde? Ainakin tässä tutkimuksessa koen itse päässeeni käsiksi henkilökohtaisen kasvun hyvään paneutumalla asioihin ja keskustelemalla aiheestani lukuisten ihmisten kanssa. Samanaikaisesti tavoittelen ulkoista hyvää, kandidaatintutkintoa välineenä maisterivaiheeseen. Mielestäni molempia lähestymistapoja tarvitaan: Sisäisen hyvän saavuttamisesta seuraa jotakin konkreettista, näkyvää ulkoista hyvää, tässä tapauksessa kandidaatintutkinto. Olennaista on nähdäkseni pohtia, tavoittelemmeko ulkoisia hyviä sisäisten hyvien kustannuksella. Samalla on pohdittava sitä tilaa, jonka vallitsevat opiskelukäytänteet antavat yksilölle. Puheet kiireestä, tehokkuudesta, kurssien suorittamisesta hyvin arvosanoihin ja kurssien suuri työmäärä voivat osaltaan tehdä sen, että kysymykset *mitä ja miksi* opiskelen jäävät varjoon. Tällöin keskiössä on kysymys *miten* teen, jolloin uusinamme tietynlaista tekemisen tapaa muiden antamissa raameissa. Tarvitsemme mielestäni Ammatitaidon kehittämisen kaltaisia kursseja, jotka kannustavat opiskelijoita poliittiseen ja moraaliseen pohdintaan, opintopisteet samalla ansaiten.

Loppupäätelmät ja jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessani olen pyrkinyt avaamaan tarinallista tulkintakehystä, mallitarinaa sekä sen muunnelmia opiskelijan kokemuksen jäsentäjänä. Tutkimusnäkökulmastani suorituskeskeinen, urasuuntautunut ja tavoitteellinen kauppatieteilijä suunnistaa opiskelussaan kulttuurisesti tuotetun tarinavarannon avulla. Hän jäsentää elämäänsä vertaamalla itseään ihanneopiskelijaan, mallitarinaan. Samalla hän etsii persoonallista otetta opiskeluunsa omaksumalla omasta pääaineestaan erilaisia tapoja luovia moraalijärjestyksen sisällä. Tutkimuksessani kuvasin kahden fiktiivisen opiskelutarinan avulla, mitä rahoituksen ja johtamisen pääaineopiskelijan suhde moraalijärjestykseen voisi olla. Tässä tutkimukseni ensimmäisessä osiossa esittelin, millä tavoin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa opiskelevat *kuvaavat* moraalijärjestystä (Leppälä&Päiviö 2001, Jokinen 2013, Männistö 2011). On huomioitava, että tutkimuksissa haastatellut itse eivät varmasti käyttäisi sanoja moraalijärjestys tai mallitarina jäsentämään opiskeluaan. Nämä ovat vain tulkinnallisia viitekehyksiä, joiden kautta opiskelijoiden puheet tulevat ymmärrettäväksi.

Kauppätieteilijästä kertovaan mallitarinaan vaikuttaa ympäristö, jossa hän toimii. Tutkimuskontekstini on ollut oma opinahjoni, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Ympäristön vaikutteita olen kuvannut *käytänteen, käytännöllisen toiminnan muodon ja käytännöllisen toiminnan* käsitteiden avulla. Käytäntöteoreettisesta näkökulmasta arjessa toistuvat, sosiaalisesti jaetut *käytänteet* vaikuttavat moraalijärjestykseen ja sen ilmentymään mallitarinaan. Esimerkiksi ainejärjestöjen käytänteet tarjota aktiivisesti työpaikkoja opiskelijoille saattaa kannustaa tavoittelevaan nopeaa valmistumista ja suhtautumaan kursseihin välinearvallisesti, väylänä maisterintutkintoon. Samaan tapaan opiskelijoiden keskustelukäytännöksi kovista ja pehmeistä aineista saattaa siirtää Leppälän ja Päiviön (2001, 90) erittelemiä moraalijärjestyksen hyveitä, kuten kova osaaminen, faktatietoisuus ja matemaattisuus ja paheita (mt.) kuten pehmeä osaaminen, teoreettisuus ja hyödyttömyys sukupolvelta toiselle.

Avasin myös käytännöllisen toiminnan käsitettä. Tutkimusnäkökulmastani näyttää siltä, että moraalijärjestyksen hyveet ja paheet eivät kannusta pohtimaan opiskelun sisäistä hyvää, kuten henkilökohtaista kasvua. Toivonkin opintosuunnitelmaan myös kursseja, jotka kannustaisivat syvälliseen, refleктоivaan oppimiskokemukseen.

Tutkimusrajoitteista ja mielenkiintoisista jatkotutkimusaiheista ensimmäinen on vanhempien sosioekonomisen aseman sekä koulutustason vaikutus peritylle ajattelulle. Hanna Norin (2011) väitöskirjasta paljastuu mielenkiintoisia tilastoja. Kaupunkilaisia hakijoista Helsingin kauppakorkeakouluun (nyk. Aalto-yliopisto) vuonna 2003 oli 93%, ja sisäänpäässeistä peräti 98%. Isän koulutusasemaa mittaavalla *elitistisyys-kansanomaisuus* -akselilla sisään päässeistä opiskelijoista 74%:lla isä oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon (tutkijakoulutus, ylempi ja alempi korkeakoulututkinto ja alin korkea-asteen tutkinto). Vuonna 2003 Helsingin kauppakorkeakouluun hakeneista 39,7%:n isän sosioekonominen asema oli ylempi toimihenkilö. Varsinkin viimeinen lukema kertoo mielestäni, että mallitarinaan tutustuminen voi alkaa jo pitkään ennen varsinaisen koulutuksen alkua. Ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu puhuu mm. habituksesta; sisäistetyistä taidoista ja kyvystä erotella mikä yksilölle ja toisaalta myös muille on mahdollista (kts. Nori 2011, 34). Bourdieun ajattelua on myös pakottava alistuminen; Sellaisten vaihtoehtojen poisrajoamisesta, jotka eivät tähän habitukseen sovi. (Nori 2011, 36 mukaan). Mahdollisessa pro Gradu -tutkielmassa tulen varmasti myös perehtymään koulun ulkopuolella alkavaan sosialisatioon kauppätieteiden sekä liike-elämän arvoihin. On mielestäni kiistatonta, että emme tule tyhjiöstä kauppätieteelliseen

koulutukseen. ”Verenperintönä” saatu ajatusmaailma vaikuttaa siihen, kuinka kivuttomasti tai kivuliaasti pystymme kauppatieteilijän mallitarinaan kiinnittymään.

On myös mielekästä pohtia, kuinka suuri merkitys on yritysmaailman tehokkuuden ja tuloksellisuuden eetoksen siirtyminen yliopistomaailmaan (mm. Nori 2011, 25). Puhutaan ”tulosvastuudoktriinin” aikakaudesta. Termin jonka tutkijat (Kivinen, Rinne ja Ketonen) esittelivät Norin (mt.) mukaan vuonna 1993, voidaan katsoa kuvastavan edelleen työskentelyä yliopistomaailmassa sekä opiskelijoiden, että tutkijoiden näkökulmasta.

Tutkia voisi myös sitä, kuinka työelämän todelliset tarpeet vastaavat koulutuksemme antavia valmiuksia. Opiskelevatko opiskelijat sellaisia asioita, joille työelämässä on tilausta? Onko koulutuksemme, ja ajatuksemme sen hyvydestä, työelämän tasalla?

Lopuksi haluan kiittää kandiohjaajaani Keijo Räsästä, jonka kanssa käydyt inspiroivat keskustelut ovat vaikuttaneet tutkimuksen tekemiseen enemmän kuin lähdeluettelo antaa ymmärtää. Lisäksi useimmat tutkimukseen lukemani artikkelit ovat juuri Keijon minulle jakamia. Ilman Keijon panosta ja tukea tutkimuksen rakenne ja sisältö eivät olisi saaneet tätä muotoa.

Lähdeluettelo

- Bamberg, M., 2011. Who am I? Narration and its contribution to self and identity. *Theory & Psychology*, Issue 21, pp. 3-24.
- Becher, T. 1989. *Academic Tribes and Territories. Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines*. Suffolk: Society for Research into Higher Education & Open University Press
- Becher, T. 1994. The significance of disciplinary differences. *Studies in Higher Education*. 01/1994. Vol. 19. Issue 2. p. 151-161.
- da Silva, J., 2014. *Tavanomaisesta toisin opiskeluun -miten vallitsevia opiskelukäytänteitä voidaan haastaa?*. Helsinki, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Harré, R., 1983. *Personal Being: a theory for Individual Psychology*. Oxford:Basic Blackwell.
- Hänninen, V., 1999. *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*, Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Jokinen, S. 2013. *Markkinointiblondi, rahishärkä vai joku muu? Narratiivinen tutkimus naisopiskelijoiden identiteetin rakentumisesta kauppakorkeakoulussa*. Helsinki, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Katila, S., 2015. Käytäntö - mitä se oikein tarkoittaa?. Teoksessa: A. Penttilä, toim. *Kopista ulos -tutkijat käytänteoreettisen tajun jäljillä*. Helsinki: Unigrafia Oy , pp. 130-160.
- Korpiaho, K., 2005. Students' curriculum - What do the students learn in the business school. Teoksessa: S. Gherardi & D. Nicolini, toim. *The Passion for Learning and Knowing*. Trento, University of Trento, pp. 221-242.
- Korpiaho, K. 2007. Students as practioners in academia – proeficiency and reflecitivity in study practices. *Journal of Organisational Transformation and Social Change*, Issue 4 (3), pp. 249-262.
- Korpiaho, K., 2013. *Taktisesti taitava, poliittisesti tavoitteellinen, moraalisesti tiedostava -opiskelu käytännöllisenä toimintana*. Aalto yliopisto. Esitelmä Peda-forum-päivillä Tampereella 20.-21.8.2013.
- Korpiaho, K., 2014. *The student learner on the shelf: Practical activity and agency in higher education*, Helsinki: Aalto University publication series Doctoral Dissertations 164/2014.
- LaPointe, K., 2011. *Moral struggles, subtle shifts. Narrative practises of identity work in career transitions*, Helsinki: Aalto University publication series Doctoral Dissertations 34/2011.
- Leppälä, K. & Päiviö, H., 2001. *Kauppateiden opiskelijoiden moraalijärjestys: Narratiivinen tutkimus kolmen eri pääaineen opiskelusta Helsingin kauppakorkeakoulussa*, Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisu B-34.
- McAdams, D. P. & McLean, K. C., 2013. Narrative Identity. *Current Directions in Psychological Science*, Issue 22(3), pp. 233-238.
- Mäenmaa, Emilia. 2017. Bisnessippi. Kylteri-magazine. 03/2017.
- Mäkinen, A.-M., 2005. *Opiskelu Helsingin kauppakorkeakoulussa. Kolmen oppiaineen työskentelykulttuurikuvaukset.*, Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
- Männistö, H., 2011. *Aallon pyörteissä - Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun opiskelijan identiteettiä etsimässä*, Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu.

- Nori, H., 2011. *Kenelle yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa*, Turku: Turun Yliopisto.
- Päiviö, H., 2008. The Moral order of business studying. Teoksessa: *Cultural Perspectives on Higher Education*. s.l.:Springer Science+ Business Media, B.V, pp. 59-75.
- Räsänen, K., 2015. Fire and water combined. *Nordic journal of working life studies*, Issue 5, pp. 47-62.
- Räsänen, K. & Trux, M.-L., 2012. *Työkirja - Ammatilaisen paluu*. s.l.:Kansanvalistusseura.
- Simola, M., 2005. *Miksi kauppatieteiden ylioppilas voi huonosti? Analyysi hyvinvoinnin ja stereotyyppisen opiskelijakuvaan suhteesta*, Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
- Ylijoki, O.-H., 1998. *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosiaalisuus*, Tampere: Vastapaino.
- Ylijoki, O.-H., 2000. Disciplinary cultures and the moral order of studying - case-study of four Finnish university departments. *Higher Education*, Issue 39, pp. 339-362.